

15/11

БИБЛИОТЕКА
БР. 4181.
ПЕТРА СТОЈАДИНОВИЋА
НОВИ САД

59

75-591
P. 738

СДЪ И МЕДЪ.

ШАЛЪИВО-ПОУЧНИ ЧЛАНЦИ,

НАПИСАНО ИЪ

ЗА

СРБСКУ МЛАДЕЖЪ И НЪНЕ ПРИЯТЕЛЪ

БОРЪЕ РАЙКОВИЊЪ.

У НОВОМЪ САДУ
1858.

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 54473

Р 738
ЋДЪ И МЕДЪ.

ШАЛЪИВО - ПОУЧНИ ЧЛАНЦИ,

НАПИСАО ЇМ

ЗА

СРБСКУ МЛАДЕЖЪ И НЪНЕ ПРИЯТЕЛЪ

ЋОРЪЕ РАЙКОВИЊЪ.

У ПЕРВОМЪ САДУ

У ПЕЧАТЊИ Д-РА ДАНИЛА МЕДАКОВИЊА.

1858.

Radovic

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

№ 59-2 1913

СЛ. И БЛ.

МАЛЫНКО ДИМИТРИЙ

1913

ОБЩАЯ МАТЕМАТИКА И ЕЕ ПРИМЕНЕНИЕ

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ

НТГОВОМЕ ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВУ,
НАЙВИСОКОДОСТОЙНІЕМЪ ГОСПОДИНУ

ЕМИЛІЯНУ КЕНЂЕЛЦУ,

ПРАВОСЛАВНОМЪ ВЛАДИЦИ ВРШАЧКОМЪ, ЛУГОШКОМЪ,
КАРАНСЕБЕНКОМЪ, ОРШАВО-МЕХАДІЙСКОМЪ И Т. Д.

КАО ВИСОКОМЕ ЛЮБИТЕЛЮ НАРОДНЕ ПРОСВЕТЕ

ПОСВЕЋУЕ

Сачинитель.

ИСТОРИЯ ВЕЛИКОБРИТАНИИ

НАЧАЛО СЕДЬМОГО ВЕКА

КНИЖКА ПЕРВАЯ

ОБЩЕСТВЕННАЯ БИБЛИОТЕКА

САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

ВЛАДИМИРСКАЯ УЛИЦА

1856

1856

ВАШЕ ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО!

Маленъ и незнатанъ чланъ у роду своме усудио самъ се ово дѣлаче посветити **ВАМА**, кои сте не само чувенъ у роду магнатъ, но и магнетъ, кои срца србска силно привлачите.

ВАШЕМЪ ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВУ пристои по света ове књижице. Предмети у нѣой нит' су **ВАМЪ** непознати ни маловажни. Припославши **ВАМЪ** дѣло у рукопису имадо срећу уверити се, да сте у нѣму неке чланке особитога **ВАШЕГЪ** вниманя удостоили, неке поближе осветлили и гдишто съ **ВАШИМЪ** важнимъ искуствима сравнили, — на тако уважив намеру мою, која крозъ цело дѣло на видикъ излази, усрествовасте ми доставити јошъ и леу новчану помоћ, да трошкове печатнъ лако подмиримъ. На-шавши ја дакле у срцу **ВАШЕМЪ** изворъ племенитога и човеколюбивога чувства, не може ми се на ино, но ускликнути: Небесный промисла нека поклони другій животъ **ВАМА**, многа и многима другимъ високо почитаемый, премилостивый Архипастире! **Вашъ**

србскій дочекао да Богъ да у ВАМА мудрогъ Несто-
ра, кога некъ окружую и грађанске и домаће радо-
сти непрѣкидно, до последнѣгъ удара благородногъ
и великогъ срца ВАШЕГЪ!!

Примите, великій Брарше, ово неколико слабы
изражая срца могъ, кои, ако нису извиститвовани, а
оно су извађени изъ средине мои найискреніи чув-
ства, съ коима свету ВАШУ архиепископску десницу
любени съ найдубльимъ страепочитанѣмъ пребывамъ

ВАШЕГА ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВА

У Н. Саду на св. три Брарха

1858.

препокоранъ слуга

Борђе Райковићъ.

ПРЕДГОВОРЪ.

У книжи овой, кою ти мила србска публико у руке даемъ, наћи ћешъ популярне чланке, кое самъ я написао за твою и подмладка твога користь и забаву.

„*Песме*“ нека пре свега питомость пробуђую и развѣяю. Срце е у нарави човечіой онай даръ, кои е понайпре згоданъ за образованъ; зло е найвеће гди се тай даръ запусти. Уобште о свези *поезіе* еъ педагогіомъ, о училищу, кои поезія на педагогію може имати, мало е дояко размишлявано... Као што се найвише и нште одъ поболѣгъ пѣсништва, я самъ сво изъ мое веће збирке изворны и пресађены песама побирао овде комаде, кои да своимъ садржаемъ свакомъ узрасту омиле.

„*Написи*“ нека пробуђую оштроумлѣ. Они су, осимъ што самъ неколицину изъ Марціала, Кестнера и Леснига позаймио, — векомъ страномъ мой изворанъ посао. То исто важи и за „*Искрице*“, одъ кои самъ неке изъ Рикерта превео. „*Басне*“ извадіо самъ изъ Лихтвера.

Чланке подъ именомъ: „*Школа и живошъ*“ препоручуемъ учительима и родительима не само за читанъ, но и за нешто више. Признаймо, браћо, безъ околишениа, да морално зло стоимо! Пре него се домаће воспита-

нѣ поправи, не ће школа моћи бити оно, што треба да буде. По томе не могу се уздржати да не изјавимъ желю, по којој уобште сви они, кои расудка, позива и прилике къ томе имаю, найвише око' тога настоявати мораю, да се домаће воспитанѣ поправи; ерѣ ово се у новіе доба очевидно изопачило. Некадѣ су родительи децу къ точной покорности приучавали, свойски се о нѣовимъ радњама бринули, уобште брижљиво їй надгледали, надлежно имъ поштованѣ спроѣу старіи и некусніи людїи уливали, желю за насладама и лажномъ сѣиношѣу нису подпомагали, но їй на простѣ начинѣ живлѣня привикавали и, што е најглавніе, бригу водили, да се младежѣ у добродѣтели воспита. А садѣ? — Садѣ на жалость видимо све скоро томе противно!... Дубоко и пророчки у душу воспитаня проникнувши *Несшалоуци* иште, да се матере као што валя изобразе. Добро воспитане матере дакле могле бы у овомъ погледу найвише учинити, почемѣ оне, уживаюћи веће поверенѣ породе свогъ него оцеви съ тога, што їй прво веѣма любе, а друго што у указиваню любви остаю верне току природе, — са своимъ воспитаванѣмъ допиру обично далѣ, него гдикои високо-и широкоученый педагогъ са свима нѣговимъ дубокоумнимъ теорїяма. Можда ће ме ко на *размажену* децу опоменути, коя подѣ веѣмъ матернимъ впливомъ често на видикъ излазе. Али таковий прекоръ оповргава се съ едне

стране тимъ, што се тога бояти имамо само у онимъ случаєвима, гди небесный нагонъ матернѣ любви пређе у слепу маймунску любовь; съ друге пакъ стране опровергава се искусствомъ: да матерински у нечемъ размажена деца нису јошъ — *злочеста* деца, и да она, напредуюћи у изображеню свога духа, првашню неучтивость сама одъ себе губе.

Да не бы мои читатели дремали, да иѣ не бы ти педагогички чланци озбиљношћу својомъ уморили, удешено е тако, да крозъ *цело* вев духъ отреснѣгъ говора, духъ сатире и хумора. *Добри* сатирски саставци уобште не могу се доволно препоручити како младежи, тако и учительима и родителѣима. Они су утукъ онаковы дѣла (н. пр. многи яловы романа и т. д.), у којима мекушность влада. У њима наодимо честиту моралну науку, врло згодне образе и слике, кое насъ убавешћую. У њима добѣямо оне строге укоре, кои су намъ кадшто нужни, — кое ма одъ кога другогъ не можемо чекати, но само одъ людѣй, кои се на насъ гнѣве.

Мое е старанѣ было, да ови чланци испуне задатакъ свой тимъ, што бы распро-
странили или подстакли идее дай Боже! по веѣини Срѣства. Не као да бы были *сви* нови и оригинални, еръ шта е у овомъ нашемъ плодномъ времену јошъ ново?.. У чланцима истимъ (и далѣ кои буду надъ слѣдовали) наѣѣшъ, читателю, уметке одъ онога, што е ма гди веѣъ *Руссо, Хердеръ, Пешталоцци,*

Барро, Дисшервегъ, Консидеранъ, Погодинъ и Куршманъ рекао, гдишто само у наговешаѣма. Я себе не држимъ за оригиналну главу, я самъ се дуго край туђе ватре грѣао. Обикнувши читати съ перомъ у руци, изишао самъ и я међу србске списателъ, те премда педагогія ние была мой особитъ студіумъ, то ипакъ осеѣамъ, да е мой промене пунъ педагогичанъ животъ, кои ме е ево 12 година крозь различите струке приватногъ и явногъ воспитавања не само као осн. учителя, но крозь 3 године као актуара кодъ окружне сремске дирекціе школа, и доцніе, ако и крозь кратко време, као наместногъ управителя и професора на Неготинской малой гимназији у Србији провео, — да е (велимъ) мой педагогичанъ животъ правый скокъ унапредъ, кои бы се заръ мучніе иначе могао надокнадити и пространіимъ знанѣмъ, и дубльимъ размишлянѣмъ.

„*Писма о сашири и нѣнимъ предметима*“ — то су мемоари у форми писама. Грађу тога посла нашао самъ у *Хайзе-у*, дотеравши га у многоме по момъ свиѣеню и укусу, и оденувши писма у приличніе наше народно руво. Мож' да ће човекопознавачъ, дакле петинитый воспитатель моимъ разматранѣма поклонити пуно поверенѣ тимъ пре, што то нису докази на преслици дубоке какве филозофіе испредани, но разматрања, коя педагогичанъ животъ трубе и засведочаваю. Како годъ у чланцима за школу и животъ, тако

и у овимъ писмама я се нисамъ ни на одну страну улагивао, ерѣ одъ сваке стране изгледамъ поправку. Желя е моя, да се обликъ, у комъ писма ова излазе, не суди толико по строгомъ систематичкомъ реду, колико по неирисилъной форми. Дай Боже, да начинъ и тонъ целе ове књижице заслужи правичне, благе оценителѣ, — а особито да оценители у овимъ писмама увиде и познаду поглавито духъ любви, кои е ту писца руководіо.

Воля — као што се она особито кодъ побольи намъ млађи писца данасъ явля и съ похваломъ признае — и моя е была та: да ми буде езикъ земальско чедо, кое се у простой своіой одеѣи безъ накита болѣ допада. Међутимъ гди се не будемъ по начину непоковаренога нашегъ народногъ говора доста правильно изразіо, знакъ е да правилнѣ знао нисамъ, и мило ће ми быти, ако ме ко явно ил' приватно о болѣмъ поучи. Инакъ молимъ да ме ко не оде решетати, вазданъ цепидлачеѣи око' слова *ж* и мешаня *е* и *ѣ*, нити да замера употребљѣномъ овде правопису, ерѣ онъ заиста ние ни мое увереніе. Кадъ правописъ г. Вука, признатъ као најтемельнии, да се общте прими не ће (не сме?), онда ние чудо, што морамъ и я овако натезати.

„Приповедке“ и друге неке манѣ у огласу назначене предмете морадо за садъ изоставити, ерѣ бы ми књи́га испала знатно ве́ща.

Ако ми Богъ іошъ живота, па и больи часова у животу за радъ и тихо разматранѣ поклони, и ако публика наша садъ и оволико одъ мене благонаклоно прими, я љу радо издаванѣ подобны популарны предмета наставити и, што самъ у оглаеу обећао, испунити.

Штампареки погрешака држимъ да ће се наћи овде мало, и малены тако, да ий ние нужно наводити.

Завршуюћи препоручуемъ књигу ову свима, кои у озбиљнимъ предметима радо чую речь веселогъ, любвепуногъ и слободногъ разматрања. Боже дай, да она цѣль своју, за коју е и списана, *сасвимъ* постигне, — да се многи србски младићи изъ ена ирену, те да темельно стану размишлявати! Моя е речь одъ увекъ: Дай да мы сами больи постанемо, па одма ће се све окренути на бољ!!

У Н. Саду, на Сретеніе 1858.

Райковићъ.

С А Д Р Ж А Й.

А. Производи у стиховима.

Песме :

	Страно
I. Самоћа	1
II. Србскомъ роду на ново лето	4
III. На майчиномъ гробу	6
IV. Изванъ отачбине	8
V. Србскей певачици	10
VI. Изъ Хердера	11
VII. Посидинова филозофія живота	12
VIII. Метродорова филозофія живота	13
IX. Наука	14
X. Правданъ Божіегъ провиђеня поради злогѣ у свету	15
XI. Абдулкари (источно)	16
XII. Дионисіе	17
XIII. Случай	18

Басне :

I. Пушка и зець	19
II. Птица сойка	21
III. Паунъ и кокошь	23
IV. Яраць и медведъ	24
V. Сова међ' птицама	25
VI. Водонадъ и изворъ	26
Искрице (1—24)	27—34
Надписи (1—32)	35—42

Б. Производи у прози.

Школа и животъ :

I. Борба школе са животомъ. II. Учителъ-ске библиотеке. III. Шта валя давати младежи за читанѣ. IV. Начела родителъска у борби съ начелима учительскимъ. V. Прекиданѣ наставляня и воспитаня. VI. Задатакъ школе — мане школе и дома. VII. Побольшанѣ заштъ. VIII. Сиротиня ученика, како е валя сматрати. IX. Уза-имно с'обштанѣ мислѣй кодъ младежи. X. Немило споляшиѣ положенѣ учителя. XI. Свештеници и учителя, нѣово меѣусобно одношенѣ. XII. Книге за младежъ. XIII.

Изява писца. 45—101

Писма о сатири и нѣнимъ предме-
тима (I—IV) 102—127

Ситнице:

Женскій смей. — „Зла жена“. — Лукеусъ
и распуштеность. — Дѣла Зороастера. —

„Света освѣта.“ — Историчка истина. —

Мода. — Отацъ светуе сына 128—138

А.

ПРОИЗВОДИ У СТИХОВИМА.

ИЗДАНИЕ С ПРАВИЛНИ

ПЕСМЕ.

I.

Самоѣа.

— — — — — самоѣо моя,
Надовольит' не бу е' тебе нигда!
Ко к' описат' шта е твоега добра?!
Животъ душе мен' изъ тебе тече,
Болый, милый него ли е райскій;

— — — — —
Найближе самъ Бога у самоѣи,
Найсмѣрнѣе молитве му чинимъ,
Све што радимъ, ту му изьявлявамъ.

С. Милутиновићъ.

О самоѣо, съ тобомъ сильный
Заветовав' милый спой,
Лешый вазда и озбыльный
Не ускрати плаштъ ми твой!
Сестро гробне ахъ! тишине
Оставляюх' прагъ дружине
Скоръ управлямъ теби летъ,
У крило ме прими твоє,
Лажне среѣе непокое
Твой не позна ладакъ свет'!

Ђдва баченъ на валъ быѣа
 Веѣъ познадо твою моѣъ,
 Срце м' диже и усьиѣа
 Зеленога луга ноѣъ ;
 Воѣенъ немомъ слутнѣомъ често
 Тражіо самъ твоѣ место,
 Па твой скромный, милый жбунъ
 Радости ми суза мѣе,
 При вѣм' дишемъ слободнѣе,
 Савъ милине райске пунъ.

Кадъ се стисну изнадъ мене
 Лади твои уокругъ,
 Кадъ са ѡле листъ зелене
 Прошануѣе другу другъ :
 Тадъ стра светый . . . а у груди
 Пламеномъ се жаркимъ буди
 Болъ чувство духа могъ ;
 Желъ чисте, благе, стройне,
 Желъ, неба предостойне
 Чуѣ, прима вечный Богъ !

Ахъ ! на лица побледѣла
 Што пламтише грехъ за лютъ,
 Просилъ се суза врела
 У твоѣмъ крилу честопутъ.
 Подле желъ и разблуде
 Испредъ тебе беже туде,
 Бежи мечта, бежи санъ ;
 Срца цене потиштене
 Разбистре се за милене
 Будуѣности велик' данъ. —

О самоѣо, съ тобомъ сильный
 Заветовав' милый спой,
 Лепый вазда и озбильный
 Не ускрати плаштъ ми твой!
 Нашав' подпор' у мудрости
 Тад' ѣу препунъ веселости
 Преко гроба гледат' я;
 Анѣо смрти ма кадъ было
 Да ме вѣине нѣг'во крило —
 Не ѣе мени задат' стра!

II. Србекомъ роду

на ново лето.

Све намъ твари ясно вичу
И мозакъ намъ ка'но тичу,
Да се народъ изъ сна гане
И изъ мрака да устане.

В. Дошенъ.

Крозъ ружичну трептех' маглу
Зора здравля србскій родъ,
У прошлости реку наглу
Опетъ еданъ сиратив' годъ.

Съ собомъ носи даракъ милый,
Ново лето, Србе чуй!
Де растерай дремежъ гнѣилый,
Нову себи срећу куй!

Чкалъ досадъ гди е было
Шарно цвеће сад'мо туд',
За потомство брин'мо с' мило,
Брѣ насъ нѣговъ чека судъ.

Та то намъ е свима можно,
 Добро чинит' ние срамъ —
 Диж'мо, диж'мо браћо сложно
 Народности сталный храмъ!

Стална добра сеймо семе
 Нек' се прійча плодный класъ;
 Напредъ ступат' зове време,
 Куцнуо е и нашъ часъ.

А кадъ мріет' време дође,
 Цриъ насъ кивно отме гробъ:
 Благосилат' потомство ће
 Трошный тела нашегъ дробъ.

Диж' се дакле Србе сада,
 Руйне зоре сійну блисть!
 Нек' ти любко 'место яда
 Изворъ среће струи чистъ.

Та радости садъ се море
 Теб' отвори — кликни „ой!“
 Устай храбро, диж' се горе,
 Благій вели Геній твой!

III.

На майчиномъ гробу.

Стани срце, за што біешъ?

Зашт' проклинтъшъ судбе рокъ?

А ты око, за што ліешъ

Данась грозны суза токъ?

Ние л' за то што одбеже

У пучину тамне мреже

Нѣжне майке брзый скокъ? . . .

Ахъ! та то е што ме тишти,

Што м' у грудма следи крвь, —

Срце болно за нѣомъ ништи

Ка' за коромъ слабый црвь;

Брѣ му радость сва изчезну,

Предъ очима стрму бездну

Гледи ка'но беде врвѣ.

Тамо дакле гди се блиста

Серафима стройный хоръ,

И гди душа твоя чиста

Вечный себи избѣра дворъ —

Тамо данась я плачнога

Уздисъ шалѣмъ срца мога,

Тамъ упрямъ ума взоръ.

Оче благій свега света

Когъ анђелскій слави ликъ!

Блажености гди е мета,

Гди л' радости весео кликъ? —

Ха! гласъ чуемъ: „На небу е!“

Там' сладости мило струе

На свемоћца локій мигъ.

И ты душою тамо оде

Счекао те мира прудъ!

Земске, майко, ахъ! неугоде

Заборавля т' ладна грудъ.

Вечна дакле наметъ твоя,

О пресладка дико моя!

Лака т' црна земля буд'!!

IV.

Изванъ отачбине.

Ой на небу на високомъ
 Ђдна звезда лено сїя,
 Ой на небу на широкомъ
 Сїя звезда пайсветлїя!

Ахъ! у нъой самъ дана мои
 Сласть одсвега піо већу,
 Блаженство се у нъой рои,
 Съ нъомъ ми хити у сусрећу.

Златне долъ, сладки лузи,
 Іошъ васъ любимъ не мож' яче,
 Іошъ ев' ово срце, друзи,
 За 'згубльномъ срећомъ плаче.

Нема добра безъ тебека,
 Отачбино, добро едно!
 Свећ' се залудъ благо чека
 Што да буде тебе вредно.

Кадъ на небу звезде сѣйну,
 Дигнемъ очи оба двѣ,
 Да крозъ суза маглуштину
 Назремъ една звезда гди є.

И съ висине зрака паве,
 Осветли ми сродну долю,
 Одъ песама браће стане
 Гласъ се орѣтъ по томъ полю.

Ты одзиве среће скрѣте
 Казуешъ ми беле дворе,
 Да не тужимъ шилъ ми те
 Анђео благѣй одозгоре.

Кадъ се силе братски спое
 И мой болъ не бытъ умин'о;
 Я ѣу видѣтъ добро мое,
 Видѣтъ тебе, отачбино!

V.

Србској певачици.

— — — — — какіе звуки!
Пламень душу всю проникъ....

Жуковскій.

Найпріе самъ мислю се:

Какве чуемъ сагласнице?

Учини ми с' хорови су

Пустиньика съ испоснице.

Тада опетъ кликъ се чуо,

Рек'о бы су шеве миле

У златноме ютру Мая

Сличанъ концертъ удесиле.

За тимъ опетъ учини ми с':

Тепаюћій потокъ малый

Певкомъ тече, да найвећа

Са срца се туга свали!..

А то шта е? — Ты си, Мильо,

Ѕзицима милимъ тако

Одиевала ведру песму

И плънила срце свако!

VI.

Изъ Хердера.

Ко е паву, панагаю
И лабуду дао одеће,
Заръ онъ збия за човека
Одеице имат' не ће?
Изъ майчине утробе се
Чедо драго не извје
Пре нег' раномъ обилатомъ
Грудъ майчина узавріе.

Данъ е јоште! Младићъ вредный
Нека ради кудъ се крочи,
Ноћъ ће скоро наступити,
Гди се не ће радит' моћи. —
Кои брзогъ дана часе
Узалудно провео ние,
Томъ у души покой седи,
Томъ е срце веселіе;
Такавъ ће се у старости
Радо сећат' младогъ доба,
Те и тамо сретанъ бити
Съ оне стране ладногъ гроба.

VII.

Посидинова филозофія живота.

Бирай животъ, кои теби драго —
У граѓанскомъ свету влада вика,
Сваѣа, раздоръ, мука сваколика.
Миръ домаћій нестално є благо.

Гле, са пловцемъ страва плови люта,
А ратара чело зной облива.
Ко є богатъ — робомъ новца бива;
Сиротиня плаче по сто пута.

Ко є женѣнъ, тешкій ярамъ прти,
Ко неженѣнъ, жалостно се вуче.
Съ децомъ човекъ натеже и хуче;
А безъ деце саморанъ до смрти.

Младость лудость — заръ се у што брои,
Кадъ є празна ка'но сенъ месеца?
Старци желе быт' на ново деца,
Колача се дограбити свои...

Какавъ животъ ты бы предизбрао?
Не бирай га! О, сретанъ є свакій
Ко светъ овай не сгледа опакій,
Ол' є умро чимъ га сагледао!

VIII.

Метродорова философія живота.

Бирай животъ ма кои, сретньиче!
 Родъ лаврима венча врстна сина;
 Уморишъ ли с' трудностима чина,
 Тад' ти дома леньый покой ниче!

Сребро, злато — то су пловца дари,
 А ратара жетва, какву жели.
 Своимъ добромъ богатъ се весели,
 А сирома спокойно живкари.

Радость жиѣа умложи ти жена;
 Неженѣну светъ е пространъ, брате!
 Съ децомъ познашъ сласти обилате,
 Твомъ животу кудъ ѣе веѣа цена!?

Цветъ младости — то су моѣна крила,
 Што на славна узносе те дѣла;
 Глед', на деду ведра и весела,
 Унучадъ се осмеую мила!

Бирай животъ ма кои, сретньиче!
 Ко на среѣу много не рачуна,
 Среѣа му се указуе пуна,
 Светъ му белый на радость освѣѣе.

IX.

Наука.

Два су т' ува, една уста,
 Да л' ће за то ядъ те морит' ?
 Много штошта валя чути,
 Ал' одсега мало зборит'.

Два су т' ока, една уста,
 Не шали се, пази строго :
 Много штошта ты ћешъ видит',
 Ал' утаи ипакъ много.

Две су т' руке, една уста,
 Истина е, нека знамо :
 Две су руке за посао,
 За ело е една само.

X.

Цравданѣ Божіегъ провиђенія поради
злоће у свету.

Броткимъ срцемъ кои прати
Догађае овогъ света,
Управу ће Бож'ю видит',
Коракомъ га свакимъ срета.

Сметни свака, која на путъ
Испречи се жића твога, —
Да т' на вечностъ опомене,
Вестница е живогъ Бога.

У неволњи ронтат' немой,
Савестъ питај, умъ сабери;
Онај, кои срца суди,
Правомъ вазда меромъ мери.

Усевъ негда судомъ Божіимъ,
Постати ће жетвомъ славномъ,
Гдишто само дуго лежи
У земљице крилу тавномъ.

Абдулкари.

(источно.)

Абдулкари, млађанъ пѣсникъ, дође
 У Вавилонъ, желехъ си кућеракъ
 Ту саградитъ, занятъ одпочети.
 Нуто чуда, алъ већъ настанише съ
 Многи певци и витіе многе.
 Речима га вређатъ не ктедоше,
 До изявитъ мненъ у прилици;
 Узму дакле кондиръ, те водицомъ
 Наію га ама башъ до вршка.
 Поднесавъ му пунцатъ мислили су:
 Ты ако си за каквогъ се градишъ,
 Разумећешъ, да нашъ градъ не смешѣа
 Певца новогъ, ка' што кондиръ овый
 Ни капчице не можъ сместитъ више.
 Мударъ ти е млађанъ Абдулкари!
 Ђутомъ узбра листакъ одъ ружице,
 Водици га меће на површ'е:
 Ни се вода пресу, ни узлюля.
 Дивећи се, е е мударъ тако,
 Узму певца у среду те прозъ градъ
 Поведу га кликомъ кликујући,
 Домъ му сграде и градину скупа.
 Одонда е име Абдулкари
 У истоку славно и на гласу.

ХП.

Дионисіє.

Єдно вече, кадъ цитаромъ,
Пуномъ дражи и милина,
Певацъ беше веселію
Уво дивльгъ тирана,
Обай вольно затъче се
Златанъ певцу талантъ дати,
Ал' кадъ свану трезно ютро,
Некте рієчь одржати.
Оде му се изговаратъ:
„Не замери, немашъ право!
Ты си синоѣ менє песмомъ,
Тебе надомъ я успав'о;
Лажна т' песма, па и нада...
Реко ютрєсь на уранку:
Награда є понайболя
Вазда была — санаць санку.“ —
Певци, кудъ та прича смєра,
Одъ себе се каже чисто,
Тимъ єдино тѣшите се,
Што і' вєѣ Плутархъ причає исто!

ХІІІ.

Случай.

Редка срећа не чини закона. —
У ђудъ беше краљу одъ Перзіе
Прстенъ златанъ метнутъ на билъгу,
Ко погоди, просто нека му е,
Некъ га носи, некъ се њимъ поноси.
Сви шицари што су по навади
Гађау га, нег' и безуспѣшно;
Онда Сульо, истомъ дете лудо,
Съ крова куће погоди га правце —
Срећа слепа даръ му доніела.

Ал' одъ часа стрелу и тетиву
У оганъ в Сульо потуріо;
„Светао“ — вели — „да м' остане образъ,
Садъ те запе' првомъ и последньомъ.“

БАСНЕ.

I.

Пушка и зець.

Заспао є ловаць младый
На зеленой на ливади,
Крупне сачме пушка пуна
Мало далѣ лежи туна —
Зець то види, скокне . . . трне . . .
Ал' юначки с' ипакъ врне,
Право къ пушци приђе ту,
Немирує, дира ю.

„Беж', несретный!“ пушка викне,
Кривеѣи се нѣму кликне —
„Шта? да л' не знашь: у часъ могу
Опремит' те пакла богу!
Тигаръ, медведъ одъ мен' бежи,
И лютый се ареланъ ежи,
Камо л' не бы бег'о ты
Худый зече манитый!“ —

„Молимъ“ — зецъ ће на то рећи —
 „Твоя претња празно звечи:
 Ево моя глава стои,
 Ал' твогъ госе свакъ се бои!
 Докъ нѣгове очи бдію,
 Ђси нешто . . . стра є свію;
 А склони л' ій — еданъ Богъ,
 Ко те с' бои, нема тогъ!“

* *

Шта помаже законъ, шта л' ће казнъ моћи
 Главарима гди су затворене очи!?

II.

Птица сойка.

Пзъ очинска гнѣзда мила
Извила се сойка птица,
Рада б' — вели — потражила
Свога скрова у шумица —
Мудра речъ е свуда зната:
Своя куѣа вреди злата.

Горда ватра груди младе
Растъ избере поноситый:
„Ту ѣу к'о краљъ живит' саде,
Ту ѣу я се настанити —“
Текъ што с' красно гнѣздо створи,
Кадъ ал' лютъ га громъ обори.

И јошъ среѣа превелика —
Куѣанице сойке наше
Кадъ се грома яви рика
Ту на расту не бѣаше,
Текъ доцнѣ слети много,
Ал' шта да јој види око!

Растъ на земљи простртъ лежи,
А одъ гнѣзда трага нема;
Сойка намъ се тад' наежи,
За друго се место спрема,

Поклемъ тужна види гди є,
Да ту за ню места ние.

И на землю садъ се свія
Птице сойке лена слика,
Растъ є плашньомъ ахъ! убія. . .
Ту край ниска шеварика
Гради кровъ; ал' и гадъ свакій
Дочека є овде таки.

Те и отудъ беж' чимъ пріє,
Згоданъ себи жбуниѣъ бира,
Гди облакомъ близу ние,
Ал' ни землѣ с' не додира;
Ту проводи жизанъ свою
У радости, у покою.

Задовольни и весели дани
На престоу нису посеяни,
Нит' їй ниска колебица може
Исплакати одъ тебека, Боже!
Текъ свой буди господаръ и слуга:
Съ томъ срединомъ среѣа ти є друга.

III.

Паунъ и кокошь.

Коки вели паунъ птица :

„Шта ћешъ синя кукавица

Ты на свету томъ ?

Залудъ трошишъ ране мрву —

Менъ поштую птицу прву,

Диве с' репу момъ !

Тадъ се яви на дворъ домаћица :

„Мой пауне, и ты си ми птица !

Мучи яданъ, не хвали се туде,

Користнија кока е за люде.

Малогъ трошка она мене стае,

Потребно ми ипакъ яйце дае;

Павъ напротивъ (не буди ти жао)

Лепо с' вазда текъ просячитъ знао !“

* * *

Тадъ посрамљенъ паунъ у кутъ свободе,

А свакъ живиый смеятъ му се оде.

IV.

Яраць и медведъ.

Младый яраць, брзъ ка' срна лака,
Оставио стадо и дружину,
На онъ вешто кривеѣ' се одскака
Там' високой гори на вршину.

Онде нађе пеѣину дубоку
Те сулуднякъ у ню се додвори,
На еданпутъ — е л' вероват' оку?
Страшный медведъ предъ нѣме се створи !

„Шта ту чинишъ?“ громовито дрекне —
На то яраць безъ и каплѣ крви :
„Я одъ лава сакріо се — рекне —
Онъ ев' иде, да сможди и смрви!“ —

Уплаши се медведъ и олади.
Зликовчина пустый страшивъ ти е!
Тад' и яраць сретно с' друштву врати.
Лажъ у нужди осудити ние.

V.

Сова међ' птицама.

Беше с' негди налутила
 Сова гадна и немила,
 А къ томе іой іошъ не мало
 Скучно време додіяло —
 Она смисли: ето ти е
 Међ' малыхъ птица брой.
 Но што і' овде найсмешніе:
 Ка' незграпну кадъ е стало
 Извиждават' птице мале,
 Она опетъ натрагъ свободе
 Врати с' брже у домъ свой.
 Тад' времена грди зла,
 Самость іой е найдража.

* * *

За дружбину дражи све одъ природе нам' су дате;
 Ко с' не меша ни съ кимъ живъ,
 Томъ покваренъ светъ е кривъ —
 Чисто сръбски значи то: браћо, живит' вы не знате!

VI.

Водопадъ и изворъ.

Съ високе е стене хучеѣ' водопадъ
 Извору у дольн беседію садъ
 (То біяше изворъ, кой е тихо тек'о,
 Лековитомъ силомъ чувенъ надалеко):
 „Ние л' чудо? маленъ траешъ у самости,
 А премлоги вазда полазе те гости,

Мой превиде течай и силанъ и якъ!
 Одкудъ имъ е збия теб' поодит' прече?
 Шта л' кодъ тебе траже?“ — „Траже да с' излече,
 Жуборомъ му изворъ одговара благъ.

(Крыловъ.)

ИСКРИЦЕ.

1.

Наука.

Ако видишъ боритъ се два змая
Твоя рука некъ ѿ не раздвая:
Миръ учинитъ могу измеђъ себе,
Тадъ за перчинъ докопае тебе.

2.

Будала.

Съ десне руке пође л' срећа,
Съ будаломъ се желехъ сдружитъ,
Да е щчена и устави
Онъ ће збия леву пружитъ.

3.

Шала.

Несмотрено речъ си одну рек'о само,
Брата ти е люто заболело тамо.
Велишъ то е шала, куда се е део?
Ал' си нѣга, веруй, за срце уео.

Што за срце може уест' брата твога,
Ние, сине, шала — ты се прођи тога!
Бдва бы му веће нанео болѣтице,
Да си пошао вређат' нѣга хотимице.

4.

Воспитанѣ.

Недангубит' — чинит' добро —
Злоћу свагда избегават': —
Тройству томъ упутит' дете,
Значи право воспитават'.

5.

Оиетъ будала.

Будала се тужит' знаде:
У кући му самошь смета;
На саямъ га води — оиъ ће
На тишму се лютит' света.

6.

Употребленѣ младости.

Младость мора посеяти семе,
Да у старость плоде има врле,
Ко не ради кадъ е чему време,
Томъ надежде све су изумрле.
Свакомъ труду вечность благодари,
А ко младость свою занемари,
Томъ се младость вратит' не ће.

Да се трудимъ за мога живота
 Боже, твоя света мудрость каже,
 То е ктела небесна доброта
 Бданъ другомъ овде да помаже.
 За науку дай ми силе, волъ,
 Да бы л' могао испунити твое
 Свете, Боже, заповеди!

7.

О п а д а н ъ.

Царске дворе свудъ уокругъ
 Чува стража сваке струке,
 Ал' ту инакъ опаданъ
 Нађе улазъ безъ по' муке.

8.

Растъ и бундева.

Допушта се гордость глупцу
 Докъ му среће сунце сјае;
 Знай, бундева расту летосъ
 Повр' главе узрасла е.
 Дође зима, растъ ошиша —
 Ал' онъ весео оста васъ.
 Шта л' се згоди са бундевомъ? ...
 Ню е стук'о првый мразъ.

9.

З а в и с т ъ.

Ви'шъ жаока лютогъ оса
 Племенито воће ружи;
 Лане л' гдишто завистъ клета,
 Тад' весел' се, а не тужи.

10.

Шта є овай светъ?

Кадъ светъ овай было б' станакъ нашъ вечитый,
Могли бы се гдишто нанъ и потужити.
Онъ є истомъ пута нашегъ преноиште, —
Домаћу удобность ко ће ту да иште!?

11.

Шта є зависти вредно?

Зависти є вредно — мудрацъ
Када збори ведре лица:
„Незнамъ просит' — ядъ ядоват',
— Не знамъ быти улица.“

12.

Опачина людй.

Прегни само немилице
Редомъ сеи лубенице —
Одъ петдесетъ ево гле'ни
Лубеница расечены
Бдва нађешъ добру едну.
То ти дає слику вредну
Добры людй сазнат' брой.

13.

Н е с л о г а.

Горко і' свако пиће ономъ,
Когъ грозница мори худа:
Ко самъ собомъ несложанъ є,
Неслогу ће видит' свуда.

14.

М у д р о с т ь .

Пчела горкогъ изъ тимяна
Медъ сабира, те насъ слади;
Тако мудрость изъ несреће
Зна науку да извади.

15.

П л о в и д б а .

К'о лаѣици моремъ синьимъ
Опасанъ е жићу путъ,
Грдни вали заплюскую,
Пропастъ прети вѣоръ лютъ.
Склапъ текъ еданъ слабе даске
Одъ гроба те дели твогъ,
И несталность едногъ трена
Свуѣи ѣе те у вртлогъ.
Колик' было небо ясно
И дубина тиха сва:
Пловеѣ' кроз-а животъ овай,
Опасность е свудъ и стра.

16.

Б у б а њ и Ф р у л а .

Фрулице се не дотакни
Кадъ уокругъ бубањ ори:
Поведу ли речъ будале,
Мудрацъ ћути не говори.

17.

У т ѣ х а.

Сунцемъ, беруй, начинѣнимъ
Изъ сувога чистогъ злата,
У данъ не ѣнешъ ноѣ претворитъ
Црну ка'но пакла врата.
Залуду е трудъ и мука —
Разяѣной ахъ! у души
Речь утѣхе ние кадра
Сваку болю да угуши.
Ал' ноѣ вечно не можъ траятъ,
Засійнуѣ зора млада,
Па излечитъ грдне ране,
Кое смръть намъ драгихъ зада.

18.

К р а т а к ѣ п о с т ѣ.

Време поста ускршнѣга
Ономе е понайкраѣ,
Ко на ускрѣъ мора плаѣатъ,
А не има одкуда ѣе.

19.

Р о д и т е л ь н и у г р о б у.

О младиѣу, ты си радость,
О младиѣу, ты си жалость
Родителя', кадъ и сама
Обвѣе иѣ гроба тама.

Ако чинишъ добро што е,
Родителъ свак' ђе твое
— Ма да и не живе више —
Благосилат' што т' родише.
Ако л' пођешъ путемъ злође,
Веруй тврдо твое ође
Родителъ и у раки
Проклиняти човекъ свакий —
Што те така одранише.

20.

Съ лажіомъ не заключаемъ мира.

За истину боређи се
Лако ми се може случит'
Да подлегнемъ, ал' съ лажіомъ
Никадъ неђу миръ заключит'.

21.

С а в е т ъ.

Желъ, наде сложи мудро,
Точанъ подай правацъ ђима:
Съ мукомъ плови лађа, коя
Превеђъ млога ядра има.

22.

Побожна желя.

Да, Перуне! на престолу т'
Само еданъ тренуть броимъ,
Главу судца подмитльивогъ
Гађао бы громомъ моимъ.

23.

Найболѣй савѣтъ.

На што многе теоріе?
Жива нама дѣла дайте!
Савѣтъ тада понайболѣй
Отудъ ћемо црпсти, знайте.
Све предика за предикомъ!..
Латите се посла сами!
Мест' говора дайте створа —
Певаћемо, благо нами!

24.

Антигонъ и увредительи величанства.
(Плутархъ о укроћенію гѣва. Гл. 9)

Уз-а самый кралѣвъ чадоръ
Стоє неки одъ вояка,
Ту садъ на свогъ доброгъ краля
Зла износе свакояка.
Краль то чує; да л' ће с' светит'?...
„Ако вамъ є (вели) стало
Да ме злобно опадате,
— Баръ уклон'те с' далъ мало!“

НАДПИСИ.

1.

Б л а.

Црне зубе имаюћи
Неправо се тужи Б л а :
„Мужъ ми зао, несмемъ одъ нѣгъ
Помолити зуба — бела.“

2.

Пиш та юнакъ 1848.

„На Тителу“ — Пиш та се разбаца —
„Дванаестъ самъ посекао Раца.
Сумняшъ? — ево читай, момче,
Свы дванаестъ то сведоче!“

3.

Мудра тврдица

На два дана предъ януаръ првый
Биръ Яня е подъ землицу лег'о,
А да л' знате, за што еодбег'о? —
У кратко фу явит'ето : —
Да не дае ништ' на ново лето.

4.

Петко.

„Я на дому не вѣмъ нигда“
Петко сѣ хвали — нуто беде!
Кадъ га нико не позове,
Онъ никако и не еде.

5.

Надпочно кнезу.

Овде лежи кнезь Лютица,
Вечитъ споменъ села свогъ —
Као што е онъ судіо,
Некъ не суди нѣму Богъ!

6.

Болестна тврдица свомъ наслѣднику.

„По доктора? . . Да брзъ ли си
Ка'но истый ртъ —
Башъ се боишъ, неће другче
Уграбит' ме смртъ!“

7.

Надгроб'е судцу.

Правде любачъ умре данасъ,
Вечно да га земля скріе;
Цела варошь у плачъ бризну
Што — већъ давно умро ние.

8.

Надпочно некомъ

(кои се за живота яко мирисомъ мазао).

Ко л' е лег'о овде вечный санакъ спа'ти, —
Можешъ омирисат', не треба читати.

9.

Разговоръ.

А. Сиромаку руку мою
Свагд' отворамъ я.

Б. Рука мож' быт' отворена. —
У нъой има л' шта ?

10.

Адвокатъ.

Надгробно намъ слово вели :
Адвокатъ е Оштроноктићъ Лука
После дуги смртны мука
Душу „предао у руке Божіе ;“
Ал' я држимъ, побратиме міо.
Да е ние Богъ приміо.

11.

Надгробница минералогу.

Живъ тумар'о с' за каменѣмъ
Колико те ноге носе ;
Каменъ овде дадоше ти,
Те си едномъ смирію се.

12.

К п ѣ и ж е в н и к у.

Грудъ и мозакъ прекиплюе т' збиля?
Богъ те знао! . . Ал' ко за то мари?
Што публика срѣска читати ће,
Некъ су ясне, докончане ствари.

13.

Момъ опадику.

На езику отровъ носишъ зао,
Охъ! кадъ бы га прогутат' могао!

14.

Надгроб' є мужа жени.

Умрла си, пѣжномъ рукомъ
Два ти склонихъ ока твоя:
Ты у земли, я у кући
Нашао самъ садъ покоя.

15.

С а в а.

„Посла имамъ на све стране,
Пуна ми є глава!“
Съ празне главе добро познатъ
Тако вели Сава.

16.

Лагати.

Наумишъ ли лагатъ, издалека лажи.
Ко ће далекъ ићи, истину да тражи?

17.

Доволяи узрокъ.

Чудо ти е што почесто
Гологлавъ се шеће Пав'о.
Празномъ лонцу е л' заклонацъ
Одъ потребе, кажи право!

18.

Мужъ и жена.

Хименъ чудно ли е
Спрег'о душе двіе:
Мужъ не любі ништа,
Кромъ за новцемъ мре;
Жена любі свашто,
Свогъ текъ мужа не.

19.

Баянъ.

За ученогъ „мужа“ себе
Свудъ издае Баянъ худый —
Да л' онъ к'о мужъ важи штогодъ,
Некъ нѣгова жена суди.

20.

Дубокъ погледъ у кабинетъ.

Нема л' скоро мира, друже!
Ратъ ће тада — траятъ дуже.

21.

Г о с т ѣ.

Ономадъ самъ гостію се
 Кодъ тебека, домаѣине:
 Козіи ребар' оглоѣиномъ,
 Граомъ, бобомъ безъ зачине;
 Имена ти издат' не ѣу
 Колик' годъ ко жели знати —
 Изъ освѣте ты бы опетъ
 На гостбу ме мог'о звати.

22.

Л е к а р ѣ.

Што ѣу реѣи, ние лажъ —
 Славанъ ти е лекаръ Блажъ:
 Оним', што га единомъ къ себи потрудише,
 Другій лекаръ ние нужданъ више!

23.

П і я н с т в о.

Комъ е воля утонит' се худо,
 Тай у Дунавъ некъ не скаче лудо;
 Бр-а кодъ насъ (нуто среѣе лоше!)
 И у чани утонит' се може.

24.

Простота и лукавство.

Ягнѣ и лисѣ (веѣъ е давно томе)
 Упутише с' двору султанскоме,
 Двораници примѣ обоицу:
 Лиса — владу ком' дадоше таки,
 Ягнѣ — одъ когъ ждерао е свакій.

25.

Ждѣравцу.

Гойко знаный єсти преста;
Роѣня му шестдесетъ и шеста *)
Кадъ наврши с', онъ ту леже старый, —
Заръ у миру чекаюћи
Да му стомакъ дуго єло свари.

26.

Поробителю гробова.

И мртвим' у гробу не даде покоя
Крадљива Живане вазда рука твоя —
Да се съ тобомъ не бы истый случай сбыю,
У ваздуху судъ є гробъ ти одредію.

27.

Кадъ є Коста, прозванъ „Кецъ“, гонію зеца.

Кадъ бы само знао зецъ,
Какавъ намъ є юнакъ Кецъ,
Ай, вере ми, онъ бы тада
Одпоръ дао безъ по' яда!

28.

Пріятельство при вину.

Пріятельство кое склонишъ
Текъ при вину ледну,
Ради, као исто вино,
Само поѣцу єдну.

*) Година.

29.

Кадъ се кнѣижаръ оженію беркомъ сеоскогъ „грка.“

Сретный зете, пропасть не ће
Кнѣижурина твои брой,
Не устраже л' читательи,
Знамъ искаће тастъ ій твой!

30.

Н е к о м ъ.

Мртве само свуда хвалишь —
Я истину морамъ рећи:
Хвале т' ради ни найманъ
Вољѣ немамъ у гробъ лећи.

31.

Servus nullum caput habet.

Чудимо се кадъ Римлянинъ мнѣ
Да му слуге живују безъ главе.
Старешине многе живују безъ главе,
Томъ е кодъ насъ чудити се пріе.

32.

К а д і и.

Одъ партае (трубишь на по' света)
Ты не прими черекъ одъ телета;
Вола цела да оѣаше дати,
Ты бы знао тад' ѣутати.

Б.

ПРОИЗВОДИ У ПРОЗИ.

Кажь онъ знаменитъ оубо, вѣдомъ сегоднѣ, грядъ.

Среднѣмъ мѣстѣ, вѣдомъ онъ, въ
Писанъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ.

Псаломъ

Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ.

Псаломъ 118

Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ.

Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ.

Псаломъ

Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Въ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ,
Вѣдомъ, грядъ, грядъ, грядъ, грядъ.

ШКОЛА и ЖИВОТЪ.

I.

Школа у борби са животомъ трпи црну штету. Дете истина *дође младо у школу, али е већ осешило упливъ живоша.* Редко су родителѣ чинили оно, што бы чинила школа на нѣову месту. Друго е, *што дете не живи посве школи;* родителѣ у воспитаню, а тимъ и у наставляню имаю владу, која се упливу школскомъ понавше противи, баръ редко га подпомаже. И примеръ осталь околностей понавше е моралнимъ тежнями школскимъ управо противанъ. Треће е наипосле, *што се многи пишомци, пре времена свое зрелости, изъ школе ошрзаю,* и гураю у такова одношеня живота, која учине, да они, што су као врстни у школи научили, наскоро сасвимъ или већомъ страномъ заборавае, шта више често мрзе и презиру. Одъ ове три болести болую све школе, па и оне, кое су наибољѣ.

Школа е, по својој природи, допуненѣ дечиѣгъ воспитаня у фамилин. Али одкадъ е животъ у толикимъ фамиліяма, поименце пакъ у варошима, постао комплициранъ илии замр-

шенъ тако, да веѣъ дете у нѣму права места нема, мора школско воспитанѣ често да буде едина накнада домаѣемъ воспитаню, а понавѣше му кѣ томе оскудѣва *власшѣ и споляшнѣ устроєнѣ*. Школа и то явна, пайглавнѣе е условлѣ за децу, коя како валя не знаду за очинѣ заштѣ и майчину негу.

Природно се предпоставля, да родительн *деци будуѣу среѣу збильски желе*; ипакъ е предпоставлянѣ таково често неистинито. Не желе увекъ родительн имати у деци добродѣтельне люде, нити добре христѣяне, — а то баръ свакиѣ признає за условлѣ истините среѣе, — по богате, мудре и углаѣене люде. Горка е ова речъ, кою самъ изрекао, ипакъ е истинита; заиста бы веѣа половина родителя, да имъ се, као у сну Соломону, богатство ил' мудрость на избирѣ понуди, — богатство изабрала; они добродѣтель и религию не сматраю съ праве точке, почемъ чувствена блага нерадо за нѣи жертвую. Они желе одъ свое деце имати колико е више могуѣ радости, колико е манѣ могуѣ терета. По томе се управля воспитанѣ првы година. У вишимъ круговима, на наниже до последнѣ границе средиѣга ставя, ни една мати не дои сама дете свое (у томе може поедина мати бити невина, али скупа узевши криве су све; мати унапредѣ види, да ће їой кѣри бити болешдливѣ, ипакъ їй она мучи мидеромъ и ѣерѣвомъ — башъ светъ у тврду силу не ће да се поправи!) Одма после роѣеня западне

дете у руке туђи людій, кои му се улагују, докѣ майка гледи, а злоставе га, чимъ она леђа обрне. *) Мати, текъ кадъ іой е воля, ниште да буде дете умиљато, да се да любити, — а то се кодъ детета купуе ласканѣмъ и сладкишима; другій путъ мати, трчећи за забавама, тражи да іой буде дете стрпелъиво, а то се опетъ купуе одъ нѣга лаганѣмъ и обѣшћу. Туђе настойнице, кое такође едва чекаю, да се опросте дечиѣгъ терета, утаиваю коешта одъ матере, дете дакле учи познавати лажъ; оне или га лагаріомъ за се придобую, или га претняма застраше, — а често и дете само има коекакве тайне, те прави съ млађима комплотъ. Ето то е отмѣно воспитанѣ пре способности за школу; у нижемъ реду излази на видикъ: запуштеность, плашня, суровость. Да сретно ли е оно дете, кое майка чува, која га не мора оставити поради сиротинѣ, али која га такође не оставља поради раскоша! Мати, ма и съ манѣомъ памећу, а већимъ манама, остае ипакъ најболѣ друштво за свое дете. Али она не ће, не може да остане кодъ куће; тако деца првы 6 година, ову клицу добра и зла, проведу у поквареномъ друштву и занемареномъ станю.

*) Ние чудо, што такимъ воспитанѣмъ не ће ни родители дочекати утехе одъ деце, по речма Крылова:
— «если выросли дѣти въ разлаукъ съ вами,
И вы ихъ ввѣрили наемничѣимъ рукамъ:

Не вы ли» (родительима говори) «виновати сами,
Что въ старости отъ нихъ утѣхи мало вамъ?»

*Садъ е редъ на школу, — одъ нѣ се иште, да она желѣ родителя, што се науке и званя тиче, брзо и напорецацъ задовольи, али да у навадама никакве промене не тражи, ерѣ то бы пореметило домаћий редъ. Рѣавѣ упливѣ дома, улагиванѣ, лакомость, лажъ — траю непрестано, школа пакъ треба да више што чини, а да не учи само познавати слова и срицати. Контрастъ између начела школски и домаћи явля се сваке године живльий, те нађе гробъ у бездни, коя све плодове учительскогъ напрезаня прогута. Да запитамо, на примерѣ, одкудъ *непашенѣ, расеяносѣ* про-излази, коя у свима школскимъ разредима, особито у вароши, напредку смета, нагонѣни учителя, да често часъ школскій прекида, — на слободно одговорити смемо, да е домаће воспитанѣ овај коровѣ посеяло, и да га оно негуе одъ дана на данѣ. Деца су добра, али е светѣ opakъ. Подѣ управомѣ челяди одучи се дете одъ свакогѣ мирногѣ, дугогѣ разма-траня; итра промена, коя нѣгову нестрпелъи-вость дражи, наскоро му пређе у крвѣ и сокѣ. Дете се не учи, како да оно само себе забавля, но оѣе да га други забавляю; оно оѣе да говори, кадѣ му на паметѣ падне, а не кадѣ се пристои; оно не ѣе да еде и пиѣ, кадѣ е време томе, но кадѣ му доѣе ѣудѣ; за то гдигодѣ се иште одъ нѣга пашенѣ, оно мисли о нечемѣ другомѣ, нестрпелъиво е и дуго му е време.*

Кѣ овомѣ злу придружуе се погибеланѣ

миразъ деце, коя се у школу доводе — *непокорносшь*, и отудъ проистичуѣа мржня на све оне, кои покорность ишту. Што се правительства съ упорношѣу поданика, майстори съ непослушношѣу свои научника, газде съ развратношѣу млаѣи' борити имаю, — што школа збогъ самы дисциплинарны мера у обучаваню не напредуе, томе е еданъ узрокъ — слабость домаѣи свеза. Оцеви за то, што имаду на све стране посла, не боче се съ децомъ, нит' радо оно мало часова, кое на свакій начинъ у домаѣемъ кругу проводе, воспитаню посвеѣую; они тада желе са своіомъ децомъ забавляти се, а не кудити иѣ или казнити. Ова бы дакле задаѣа остала матерама, кое често къ томе нити имаю моралне снаге, нит' волѣ. И оне се малимъ неповольностима укланяю съ нута, и затвараю очи испредъ будуѣе пропасти. Детету се годи не изъ любви, ерѣ су и строге майке прошлы времена децу свою любиле, и ямачно веѣе жертве за благостанѣ нѣово приносили, — но изъ мекушности, изъ свогъ комодитета, а нешто и изъ величаня, ерѣ то е пуко „паорски“, казнити свою децу. Убойте се Бога, родители! Христіянство не ѣе ништа да зна за вашу измозгану любовь, коя у бурама живота не трае, управъ она е изнаодъ нашегъ себичногъ, мудруюѣегъ доба. Мрзость на стару систему каштигованя, жеѣа за популяритетомъ, наведоше насъ на странпутице. Ние шала: каквой е брижливой контроли изложена казнъ учительска! мяслю бы человекъ, да

су учителѣи све сами некадашњи профози были, тако се яко предупредѣе злоупотребленѣ! —

Найманѣ су пакъ склонѣни родители, да учителю даду *власть надъ обхожденѣмъ ученика изванѣ школе*. А благо си га нѣму, ако онѣ те власти не треба! Ослободити учителя одъ дужности воспитаня, то значи снискати му najveћij део терета. Будући пакъ да никога нема, кои бы учителя заступѣо — почемъ воспитанѣ подъ управомъ родителя рамѣ, а безъ подпоре школске коначно бы се напустило — за то остае само изборъ: или се сасвимъ одрећи снажногъ воспитаня, или га пренети на школу. Али ће најпосле мекушни родители признати свою несвестъ, и мораће доћи съ молбомъ: Воспитайте намъ нашу децу, ерѣ мы нисмо у станю. Него докъ се то збуде, проуяће јошѣ многа годиница, јошѣ многа стотина пунонадеждне деце запашће у порокъ и будалаштине, иначе подъ надзоромъ школе могла би се снасти. Найпре се мора права анархія у фамилијарномъ одношаю излећи, па онда ће текъ родители доћи до свести, гди помоћ тражити имаю? А овако, чему се имамо надати, кадъ кодъ толики савета одъ стране лекара н. пр. мидери кодъ женскиня и данѣ данкомъ траю? Чему се имамо надати, кадъ мушкарци изреда najveћу бригу воде, како да се на дуванѣ науче, не што онѣ сладко прія, но што 15-годишњѣмъ детићу дае видѣ човека (дуванѣе нека се не луте на ове речи — я говоримъ само о моралној слабости,

у којој пушењ кодъ многи людѣй има свой зачетакъ, а не о шкодливости самога навичая)?... Чему се имамо надати одъ генерације, која у многомъ смотреню другѣе мисли, а другѣе чини? Каква се истинитостъ лепи за младежъ, која у школи чуе: *благѣ данѣ валя ши свешковаши*, а кодъ куће види, гди родителън жельно чекаю кропча съ доготовлѣномъ на благъ данъ алыномъ?... Школа заповѣда: *за живощъ главе не лажи*, а мати, ако іой ѣ не-сносна визита дошла, наручуе: *кажите да нисамъ кодъ куће*; другій путъ она иште, да отацъ ништа не дозна, ако се у кући не-повольно што случило, и т. д. Е, садъ ко може, нека одгонене младежи ову загонетку!

Јошъ манѣ ће користити опомене, коѣ мы учительн деци трубимо: *ползуйте се школскимъ временомъ — школу пре времена не оставляйте*, по томе што су знања дика и нажитъ людскогъ рода, и што се безъ њи не долази ни до чести, ни до иманя. Та знањмъ и наукомъ долази младѣѣ до чести и иманя редко, девојка скоро никадъ. Племене, новацъ, лепота очевидно ће превагнуги све заслуге, знања и таленте.

Али да се садъ съ чистѣимъ мотивима обратимо къ срцу дѣтињмъ, па ћемо наћи одъ нарави истина благу земљу, веру, готовость, али *сталиностъ* никакву, ерѣ зао примеръ поквари све. „Богъ оће да мы добродѣтельны будемо. Исусъ Христосъ насъ е испунио, па ако мы у њѣга веруемо, ако њѣго

вероисповедь познамо и пригрлимо, постаћемо
блажени“ — дете то чуе, и прими у свое
срце; оно оће, али е моћ светска сувише
јака; — дете види, гди люди око' нѣга живе
тако, као да бы то само были речи, кое е
добро слушати, а зло испуњавати. Моћ школе
дакле мора се распространити тако, да она
све суете у животу може савладати; а то ће
се најболѣ учинити онда, кадъ се школа као
савезница съ црквомъ сдружи, држава пакъ
обоима спољашню свою снагу и важность по-
займи. Иначе и школа и црква, гди текъ свака
за себе ради, израдиће занета мало, управо
мора подлећи сили спољашнѣгъ живота.

II.

Пушкинъ, найпрославлѣннй рускій пѣсникъ, кадъ му е было умрети, рече: „Съ Богомъ мили пріятельи!“ *свернувъ очима на свою книжницу.* Съ тогъ гледишта и я велимъ, да онай, кои има избрану книжницу, никадъ ние безъ пріятеля, никадъ ние самъ. Заиста су книге прекрасно друштво, еръ може га човекъ одбити кадъ оѣе, може се съ нѣмъ забавляти како кадъ оѣе, може му противусловити, а да га не увреди. Ако е книга добра, она намъ се ближимъ познанствомъ све то веѣма допада, у людекомъ пакъ друштву свагда тако не бѣва; — ако ли е рѣва, а мы е бацамо на страну, па инакъ насъ она за то на гласъ не износи.

У погледу човекопознаня врло бы занимливо было развидити библіотеке многи людѣй. Особито бы о учительима могли съ поприличномъ известности по нѣовимъ библіотекама судити. Али ево жалости: у многи, гдишто башъ и варошки учителя, нема или никаквы книга, или су пакъ такове, коима у книжници образованогъ и образуѣегъ човека места ние.

III.

Одъ воспитателя се иште, да маньой деци бира за читанѣ кнѣге, сходне младимъ нѣовимъ годинама. У овай редъ иду скаске, особито источне и уобште славенске.*) Прераны мудраца ние намъ нужно имати. Зрелѣи читателѣи любе понайвише истину, коя е наликъ на басну; а маньѣи читателѣи любе басну на истину наликъ. По томе судимъ, да нису на одметъ скаске, скроене управ' за потребу дечѣегъ уображеня, кое особито воли текъ образе и прилике, не трпеѣи тако зване дечѣе приповедке, у коима найвеѣѣй део списателя' говори превисокимъ, учительскимъ начиномъ. За децу е нужданъ собственъ нашъ примеръ, не наше умне речи. Деца не докучую, но подражаваю. Деца любе читанѣ, али као усладу за уображенѣ, а не за умъ; као усладу за дечѣе способности, а не за способности свршеногъ човека. Способность уображеня валя

*) „Сказки, и преимущественно восточныя и Русскія, есть именно дѣтская пища, которая питаетъ воображеніе безъ всякихъ вліяній, какъ пища діеты гомеопатической. Дѣтя любятъ, чтобъ проносились предъ нимъ игривые образы: Это игрушки, которыми забавляется еще малютка — умъ.“

да се развіе и да сазре пре ума по томе, што е уображенѣ унутрашнѣ огледало, безъ когга умъ не ће ясно видити стварь. —

Такође валя давати младежи у руке дѣла, као : описе путованя — познаванѣ народа, нѣовы карактера и обичая и др. — Ако стои, да сваку темельну поправку людскогъ рода съ младежи почети валя; ако стои оно, што већъ и старе наше сръбске пословице рекоше : „*На млађима свешъ осшае*“ — „*Што дикла навикла*“ и т. д., то ће изъ наше младежи произићи некадѣ люди, супрузи, оцеви и матере, старешине, учитељи и воспитатељи, саветници и судіе, па и градо- и државоуправитељи. Младежъ ће дакле, пре него што све то постане, изъ књига поменуते струке учити, шта іой по примеру други людій чинити или избегавати треба; ту ће она имати прилику, да слабо искуство свое разшири и обогати; даће іой се мигъ за светліе идее о побольшаню собственога свогъ срца; крепиће силу памтеня, управляјући на свой животъ све оно, што честито у таковимъ књигама буде читала. Запета, свуда ћемо наћи прилике, да понешто научимо, па што се дуже и озбиљніе учимо, уверавамо се све то већма, да смо іошъ врло слаби ученици. Богъ гледа на волю. За то валя да и погрешке, кое бы на другима приметили, избегавамо. Я се баръ съ радошћу опомињмъ, како самъ іошъ као ђакъ у средњимъ школама будући, читао гдн Е. А. Швайцеръ, помниюћи 1813. ратна времена у Сак-

соеској ово пише: „Я самъ боравіо на уда-
лѣнимъ школама, а у исто ратно доба стиже
ми гласъ изъ роднога стана, да ми е отаць,
попъ на селу, смртно оболео, но ме зове да
ме благослови. Понаглив' чимъ пре, у кои
данъ стигнемъ дома, у тай онъ веѣхъ пустіо
душу. И садъ, после толико година, іошъ
гледимъ умнимъ очима сузе, коє е на данъ
погреба Козакъ некій ліо, глєдеѣи мртво тело
моєга оца съ поповскимъ украсомъ у мртвач-
комъ сандуку, — мотреѣи насъ сиротице, гди
се, пиштеѣи као црвакъ за коромъ, око' леде-
ногъ тела жалостиво віємо; али исто тако
стое іошъ и они маѣарски коняници предъ
моимъ очима, кои савъ печальный домъ поис-
преметаше, не бы л' гди нашли — вина; най-
после наиђу на едно буре сирѣта, одвранъ
га съ найвеѣомъ пожудомъ, те оду на нате-
гачу огледати“.

IV.

Начело: да родитељи у воспитаню и руково-
ђењу деце свое треба учителя живо да под-
помажу, одъ све неволѣ баръ да му приме-
ромъ своимъ не сметаю — да се не руши
оно што е онъ тешкомъ мукомъ назидео, —
слабо се или нимало данасъ не пази. Нека
учитель н. пр. збильски препоручи ученицима
прилѣжностъ, поредакъ, чистоту, послуш-
ностъ, захвалностъ и добро владанѣ: многи
ће родитељи допустити деци својој свака
грубјанства — мануће главомъ, слегнути раме-
нима, или се свему добродушно насмејати.
Учитель нека свойски опоминѣ децу, да рано
устаю, да се изъ предмета свои брижљиво
сиправляю — родитељи ће радіе видити, да
се деца узурна и беспосличећи у кући баве.
Учитель нека изъ све снаге труби ученицима
користъ науке, нека се стара да имъ ученѣ
као очиту срећу и накнаду представи, — роди-
тељи неће знати леньштину одъ детета болѣ
наградити, него ако га неколико дана одъ
школе задрже, не мислећи при томъ, да деца
тимъ начиномъ у своимъ наукама назадна
постаю, да іој посештаванѣ школе бива уобште
досадно и неважно. Учитель нека колико му
драго препоручуе детету просту и наравну

рану као најздравию и најболю, мила ће майка претоварити му желудацъ сладкишима. Учитель нека држи за дужность поштеногъ човека: себи поверену младежъ искрено любити и о благостаню пѣномъ старати се — учинити да изъ младежи постану способни а и больи люди — обзирати се на нѣово владанѣ такође изванъ школе, па све мане, кое примети, укоравати и исправляти: — родители ће му то примити за грехъ вапиюћій на небо. Учитель нека не трпи, да се дете одъ 12 или 14 година съ муломъ размѣе, онъ ће се моратъ зачудити, кадъ одъ истога детета чуе, да е то све са знаѣмъ и допуштѣмъ нѣговогъ оца, кои е исто тако радіо и т. д. Учитель обично мора овде занемити те веровати, да овакови родители управо на то иду, како да изъ саме любви децу свою и теломъ и душою у пропасть суноврате.

Благо свакоме селу — да, и свакој држави, гди се родители, учители и школоуправители очински за благостанѣ младежи свое брину! Благо нѣима, ако они достојанство своего позива посве осећаю, те „сдруженимъ силама“ исто тако мудрость у избору свои учителя, као и у сачиненю прикладны школки закона засведочаваю, те тимъ начиномъ леной цѣли разумногъ воспитаня и образованя на сустретъ теку! Блажена душа праведногъ и брижливогъ оца свію Руса, кои е замеріо, кадъ му неки ктедосе подићи споменике. Узвишенный владалацъ Александръ изрази се тада:

„Я не желимъ таково што, што ќе се у свомъ зачетку само собомъ срушити, а стати великогъ грдногъ трошка. Я желимъ — да, за истиниту бы дику и не малый украсъ држао, да се какова честита, честитимъ служительима и управительима снабдѣвена *школа* или *црква* назидана, те да и я свой даракъ на то приложимъ.“

Ко не види узвишеность и човеколюбъ у овимъ мислима! — Такавъ речитъ и вечитъ споменикъ за живе люде — не слави а' то свое основателъ у нашемъ добу на и кодъ потомства веѣма, него гдикии немъ, у себи самомъ распадаюѣий се споменикъ за мртавце!..

V.

Велика е сметня изостаянѣ одъ школе, — погрешка, за кою невештаци обично веле, да ние особито знатна, а међутимъ знаду е учителии као великогъ неприятеля. Наравно е, да овде народна школа найвеѣма страда. . . Ко самъ ние учительскогъ леба во, тай не може себи представити неприлике, кое се раѣаю честимъ изостаянѣмъ одъ школе. Помислимо само, како изгледа школа, гди одъ стотине деце найманѣ петина изостане, а десетина касно доѣе; шта се ту радити, каква ли ревность ту владати може! То ние четвртъ сата, коя се бележкомъ изостанка и саслушанѣмъ правдана губи; то ние еданѣ школскій данѣ, кои за дете пропада, — то е передѣ, кои сутра-данѣ и далѣ тамо, дакле свакий данѣ у лекціяма влада, а то найвише шкоди. Ту едно дете ние научило свой предметъ, ерѣ га никако ни чуло ние; тамо опетѣ друго збунило се, а треѣе ние могло кнѣигу наѣи, — све е и садѣ іошѣ поремеѣено првашњомъ небригомъ. Не треба мислити, да е дете, кое е у неделѣ дана трипутѣ у школу дошло, равно полакъ онолико научило, колико она деца, коя су шесть путѣи у неделѣ у школи была. Често е прекината наука гора него

никаква, ерѣ у последиѣмъ случаю остае потреба и воля къ учению, а у првомъ ние тако. Расеяность, коіомъ неуредно школу посећуюћа деца врата школска отвораю и затвораю, лепи се такође за друге ученике, духъ целе школе ослаби и клоне. Учитель самъ не зна, или ће учинити да добри ученици каю кривицу оны невалялаца, допустивши да они први одъ дугогъ времена зеваю, докле онъ ове последиѣ муштра, или ће ове сматрати као да ниеу овде, на радити свой посао далѣ. Христіянска стрпелъивость и обште добро ишту свакояко, да се онъ заблуђеногъ стада прими; али оће л' му родители больи ученика захвалити, што е нѣову децу употребію, да дундаше за едекъ притегне? Оће л' и местный директоръ довольно стваръ разумевати, да слабъ напредакъ школе изведе изъ дечіи изостаяня, а не изъ неспособности учителя?

Али многи зарѣ мисле, да се ова куга улегла само у народне школе. Никако! Премда е изостаянѣ у нижимъ школама много веће, него у вишимъ, ипакъ е оно и овде тако учестало, да веѣъ знатну штету приноси. Да л' да рекнемо кою речъ о гимназистима, коима е омилило изостаяти одъ школе? Зарѣ е едипуть якъ младъ човекъ васъ дугій данъ провео у кревету, текъ да се немиломъ послу уклони, да какавъ романъ ишчита, или да мамурлукъ одспава? Гди се за честь држи учителя варати, крадомъ дуванъ пушити, ту онда ние чудо, што е слабъ напредакъ. — Найгоре е іошѣ,

гди су родитељи неизображени па резонирају: „Е, тешка ми посла, што е дете еданъ данъ изостало — ние ни оно робъ школскій“ и т. д. Али учитељи знаду, да се подъ најпразниимъ изговорима данъ по данъ пропушта, па у течаю године наклепа се много таквы дана. Найгоре е при томе, што се затуплюе чувство дужности у детету, и што се дете навикне, усладе живота држати занешто важније. У народной школи јошъ е и Боже помози! Ту се држи да е оно, што ће деца родитељима на дому илити на њиви помоћи, пречиј посао одъ школе; али у вишимъ школама срља младежъ за бедностима помодногъ живота. Претерана њжностъ родитеља подмеће такође болестъ, као најпразни изговоръ школске небриге. Ту ти се они свачега плаше: снега, кише, ветра, врућине, ладноће, блата, — а све то не смета, кадъ се полази на путъ забаве.

Овде за оправданъ родитеља' валя навести, да често гдикон учитељи сами даю повода родитељској страшљивости, те деца не долазе уредно у школу. Ја познаемъ приличанъ брой учитеља', кои, докъ часъ науке трае, само на себе, на свое здрављ и своју удобностъ мотре. Некій милуе ладовину, — не мислећи се дуго отвори онъ прозоре и врата, нити му е брига за децу, која на цугу седе, а не могу менати места као онъ. Да отудъ произилази запаленъ очію, то здравъ учитель не види нимало, еръ онъ овде има пуну властъ.

— *он* Међутимъ важнiя е точка *болещъи есѣшь учишеля*. Статистички е доказано, да после радина у фабрикама и у рудама, као такође и после лекара, највише мори смртъ учитель свою категорија; а у свемъ свету нема тогъ стана, когъ одъ телесны слабостiй (кое ако управо гробу не воде, а оно баръ званiю сметаю,) више пати, него учительско. На вишимъ школама има iй најманъ половина, кои изгубе видъ, а одъ реуматизма, особито вратоболъ болуе ямачно трећина, па ко бы iошъ набројао читаву поворку болестiй, одъ кои они пате! У колико су ове болести послѣдице живота, у комъ се мало кретаня чини, но највише се седи, — у колико су оне послѣдице душевногъ и умногъ напрезання, кое се одъ обхођења съ децомъ не раздваја, — ваља iй, то се по себи разуме, трнеливо сносити; али у колико бы оне были сѣдство онаки установањя, ко да iй тада прећути? Болестъ учителя — то е болестъ целе школе, па не само онда, кадъ учитель са свимъ одъ школе изостане, него и чимъ га принуди, да се онъ штедити мора, одузивши му волю и прiятность, коя ни на часъ не сме да га остави. Жалостни отудъ трагови за школу познати су, особито како за суплиранъ болестногъ учителя слабо ко бригу води. Ние чудо дакле, што многа деца, коя су несретна, да имаю болестногъ учителя, после честитогъ почетка пођу наскоро у пазадакъ, заборавивши оно, што су научила, пре негъ што школу оставе.

Такође и *феріе*, ма да су иначе користне и нуждне, заслужую, колико су се гди више отегле, укоръ. По некимъ школама време е *ферія* одвећъ дуго (9, 11 и више неделя), а то е са свимъ противно интересу школскомъ. Деца исподъ 14 година требало бы да несмеду више одъ 8, найдуже 14 дана быти слободна одъ школе, ванъ ако, као на селу, за време жетве другій посао настане. За варошку децу, која време школскогъ одмора у леньости проводе, *феріе* су правый отровъ. Не само што се време одмора узалудъ троши, еръ деца га ни у интересу здравля не проводе, — но остатакъ бола тогъ упропасти прву школску неделю. У пређашня времена ублажавала се сва ова штета домашношћу родителя, али се све то данасъ чудно променило. *Феріе* су не само одпустно писмо за леньость, но и за иляду иначе забранѣны неуредностій. Тимъ я не одричемъ, да е за тело, кое е за скамію кадшто силомъ прековано, и за духъ дорашћуюћегъ човека, когъ школско звонце, „упражненія“, коректуре и цензуре страомъ намучише, — врло пробитачно, кадъ се едномъ на зраку и сунцу може испружити, и безъ педантички окова проодати. Я само овде кудимъ оно, што е у таковомъ поступаню сувишно и недослѣдно.

Али учители (пребадиће ми се), они су ямачно заслужили, да одану душомъ, да оду мало на путъ, — грозно бы было, ома-

лити имъ ту едину олакшицу нѣовогъ труд-
ногъ живота. И я самъ самъ учитель, на
знамъ, шта ће то рећи, по читавъ течай но-
сити тешко бreme воспитаваня безъ одмора,
знамъ како слабомъ телу и ранявомъ духу
лено прія слобода одъ неколико неделя; али
ипакъ не могу бранити неке одморе, оваке
као што есу. За данъ починка одредіо е Богъ
неделю, коя се сваки 7 дана враћа; али по-
чинакъ, кои плодъ трудова гута, ние уго-
данъ Богу. Дугачке феріе датираю се одъ
университета, гди се люди са свію краева
света склопише, коима е валяло оставити
времена, да се своимъ кућама разиђу; за наше
пакъ школице не подноси нѣовъ рачунъ ни-
како. Старый обичай и комодитетъ узеше
нѣи подъ своя крила, шта више іошъ іѣ на
високимъ школама већма протегнуше. Али ће
и овима црнъ петакъ доћи!

За здравлѣ учителя и слободнѣ крета-
нѣ ученика могуће е другимъ начиномъ по-
старати се, а не обштимъ престанкомъ и
слободомъ одъ дуга два месеца. Браћо, не
нагоните хотимично младежъ на леньость и
безаконѣ! Што се учителя тиче, дайте имъ
да болѣ живити могу, да брига свакидаш-
нѣгъ живлѣня веселость нѣову не мути; ор-
ганизирайте школе, па као што официру дае-
те допустъ (Urlaub), дайте га поединце и
учителѣма, а међутимъ наредите, да деца
безъ обучавања не остану, па ћете се тимъ
начиномъ за благостанѣ учителя болѣ по-

бринути, него овакимъ школскимъ прекида-
нѣмъ, кое се по нужди на веѣмъ институ-
тима може опростити, никако пакъ педаго-
гички оправдати!

VI.

Правѣ е и непосредна задаѣа школе: наука,
развиѣнѣ и изопштрѣванѣ умны сила. Амо се
рѣчуна и начинѣ обучавѣния илѣти методѣ;
а) на вредноѣу нѣгову не валя сувише мло-
го држати; ние сва среѣа у нѣму; да, юшѣ до-
бро испитати треба властите таленте, те на
нѣи гледати; б) обѣктивно добарѣ методѣ
ниѣ свагда и субѣктивно најболѣй; в) много
е за тимѣ стало, да ѣакѣ научи, како му
валя учѣти се. И самой науци треба куѣа
да положи темель, не толяко непосреднимѣ
обучавѣнѣмъ, колико — гди се прилика по-
каже — вѣштѣбанѣмъ чувствѣны оруѣа, изо-
пштрѣванѣмъ мишлѣния на путу прѣсте забаве.
Дете ѣе и иначе у куѣи истинѣито изобрѣ-
жѣны родѣтеля изѣ свакогѣ разговѣра, кои
се сѣ нѣимѣ поведе, изѣ сваке игре, коя се
сѣ нѣимѣ започне, имѣти шта да научи. Гди
су родѣтельѣ стрпѣльѣиви и мудри, гди имѣ
и времена прѣтѣче, а жѣля учѣния и талантѣ
деце поѣе имѣ на сусрѣтѣ, ту се веѣѣ и
изрѣнѣе може почѣти непосредна наука, само

што узъ поменута условия добро іошъ мотрити валя на тѣлесный саставъ и развиткъ дечин. Уобште су две мане, коима се данашній нашъ воспитавања начинъ пунимъ правомъ може окривити, — прва мана, коя се куће тиче, та е: што се деца претовариваю вломъ и пиѣмъ и осталимъ рѣскошима. Отудъ проистичу многострука зла. Я баръ іошъ и данасъ захваљуемъ моимъ родителыма, што ме у раномъ дитиньству нису учили на богате софре и свакояке сладкише, еръ ласно може доћи време нужде, па е тешко одъ уживања одучити се. Као што млада воћка, коя е у саднику маестну земљу имала, не ће да расте и успѣва, ако е у крту земљу пресадишъ, тако ни оно дете не напредуе, кое после раскошно проведеногъ дитиньства у нужду западне. — Друга мана тиче се и куће и школе, а то е прерана наука и нагомилаванъ учебны часова и школски радня на дому. Овой е мани поводъ не само претерано зактеванъ нашега доба, но више пута надметанъ и безумѣ учителя и родителя. Родителы ишту нагомилаванъ школски посала, само да дете мирно дома седи, да ій не узнемируе. Они учебнимъ часима придружую іошъ Богъ зна какове приватне часе, и то све колико се раніе може. Отудъ произилази не само душевна шкода, но и телесна немоѣ. — Кадъ веѣъ деца поодрасту и добаръ напредакъ покажу, валя брижљиво мотрити, какове кнѣге чи-

таю; ерѣ неке су књиге писане, не да што научно изъ нѣи, но да знамо да е и писатель нешто знао. Треба далѣ назити, како млади люди читаю; читаюћи треба тражити душу књиге, па испитати идею, коју е писатель имао. Ко тако чини, тай разуме целу књигу. Кадшто е да бѣгме тешко наћи душу, као што е кодъ многога нѣо заиста тешко наћи. И самъ бы гдикии писатель муке имао, да у својој књизи душу пронађе... Некій читаюћи све што чита употребљава на своју користь; а некій е неситникъ, то естѣь све што чита, радъ е прогутати, — а отудъ е главоболя и друго зло.... Покажимо при читању правый путъ учебой се младежи!

VII.

Юшъ одъ времена *Руссо-а*, премда овай особитый человекъ никсимъ начиномъ не одбацуе све насилне мере покорности, (онъ е измислио некій нараванъ законъ каштиге, — на сређу, данашњимъ даномъ изясни се опетъ веђа страна врстниѣ педагога за телесну казнь: читай *Кири-а*) — ушло е у моду, еманципирати младежъ одъ свакогъ подчинѣня. И сами они люди, кои су иначе уживали радость у томе: да добро старо време са свомъ нђговомъ рђомъ и плеснивошђу бране, у поступаню еъ децомъ својомъ спадаю у редъ найлибералниѣ апостола данашнђгъ разнђженогъ воспитаня. *)

Одъ учителя се ште, да онъ према самомъ себи праведно строгъ буде, да бы такавъ и према ученицима быти могао. Свака неуредность, свака слабость одъ нђгове стране рађа мложину неуредностиѣ и слабо-

*) Лихтенбергъ ние истина био педагогъ, али е спрозомъ проникнуо стваръ, невајући негда овако:

Das Streicheln, Schmeicheln. Thun und Täschem hilft euch nichts.

Bei Mädchen geht's noch wol auf Backen des Gesichts;
Bei Buben lob' ich mir den Brauch der weisen Insel;

Die malt das and're Paar schwitsch! mit dem Birkenpinsel.

стіи помеђу децомъ. Онъ у њиовимъ очима мора бити безъ мане, башъ да се такавъ и не чини у очима свршени людій. Такође не може се назвати лажъ, ако се онъ постара сакрити мане свое предъ ученицима, али то валя вешто учинити. Међутимъ свакояко е болъ отрести се погрешака, него покрити ии, али и ово последиѣ спада у педагогичку дужность.

Што е за друге особе са свимъ непо-смешљиво, то за учителя ние, чимъ га текъ деца виде. Башъ и за саме најобичниѣ потребе и раднѣ у животу мора се онъ съ некимъ уздржаванѣмъ и обзиремъ на свое станѣ бринути, кое ни у каквомъ другомъ станю ние нужно. Наравно е, да ова пажня на себе (у речма и дѣлима) у услѣдность, кадшто и у смешность пређе, ипакъ е она необходимо нужна.

Али окромъ, колико е више могуће, свршени примера учителѣвы, коя су јошъ *начела, на којима се добаръ школскій записъ (редъ) оснива?* Да ово мало обширниѣ обяснимо, валяло би написати особиту расправу, нарочито како е та нива у нашої литературы необраћена, тако да се безъ основа и примера подпуно што за правило неда поставити. За то овде текъ кратки наговешан могу имати места.

Пажљивость, поредакъ, дослѣдность и правда, држимъ да су четири поглавите врлине учителя, кои добаръ заштъ држати жели. *Паж-*

мисль мора бити, да може злоћу за времена открити и искоренити, пре него се она осили. *Поредак* мора учитель любити, да бы онај часъ могао неприлику спазити. Ко не смотри кадъ дете закасни, кадъ съ пуномъ главомъ перя у школу дође, или на свомъ месту не седи, томъ ће коровъ распуштености наскоро по целой нъиви наѣкати. У овомъ смотрењу велико е зло — кратко-видность, а кратковидъ учитель (перерано кратковидъ поставшій не треба да се прима у службу) — мора се свакоякимъ начиномъ постарати, да другомъ каквомъ дисциплинарномъ вештиномъ овај природный недостатокъ може надокнадити. *Доследность* е одавно препоручивана као основъ доброгъ воспитавања. Изъ недостатка дослѣдности изводише се погрешке матерій у воспитаню, премда су ту јошъ и друге слабости ушлетене. Я судимъ, да се са дослѣдношћу, безъ мудрости и милошће не може онолико добра учинити, колико се обично мисли, — или бољ рећи: я држимъ спољашню дослѣдность, која е често са самовольствомъ тесно сродѣна, ни за какву врлину, но само унутрашню, т. е. равномерно расположенъ духа наспрамъ деце. Ова се може у формама често меняти, а да у главномъ ништа не попусти. Нѣтъ е контрастъ *самовольности*, а ову управ' држимъ я за најгору противницу добре дисциплине, као уобште доброгъ управляя. Законитость мора се у свима мерама, кое учи-

тель предузимаѣ, огледати, онѣ самѣ мора се показивати текѣ као навеститель и извршитель већегъ закона, па ће тада и сама забрана и казнѣ изгубити свою строгость. Будљивость, па показивала се она у неоснованомѣ понуштаню, или ти у неоснованой строгости, естѣ гробѣ сваке дисциплине. Будљивость не да учителю, да буде *праведанъ*. Као што правда узвишуе народѣ, тако исто узвишуе она школу. До душе често ние кадарѣ ни найправедниѣ учитель измаѣи се сенки партизанства, и пакѣ учителѣва праведна воля имаѣе спасоносанѣ упливѣ на волю ученика. Морална свеза између кривиче и каштиге, између заслуге и награде — то е едно одѣ најлчи средства, коима добра школа утицаѣ у животѣ има. Школа е држава у малену, у многомѣ смотреню подпунѣи и идеалнѣи, него што држава у великомѣ икадѣ бити може; — учитель, — онѣ ти е влада надѣ савршено равноправнимѣ народомѣ деце, — озгорѣ ограниченѣ, ако бы му зарѣ ѣеѣ дошао, да зло чини, у очима пакѣ свои поданика посве неограниченѣ, — беспогрешанѣ, — скоро као некомѣ светиньомѣ обаетрѣ! Како се у таковой државици идея правде зачеде, тако ће она дуго, можда увекѣ у срцама малы грађана обитавати. За то бы и рекао, да е понайважниѣ задаѣа школски старешина та, да се одношенѣ између учителя и деце, закона и суда, награде и казни мудро и стално организира.

О *школској казни* много говорити, држимъ за излишно; хвалу прута я данъ да насъ признаемъ, почемъ држимъ, да се лакомъ телесномъ каштигомъ найнаравнѣ изьявлюе негодованъ, кое мы одрасли люди имамо справъ деце. И самой найнѣжнѣйшей матери задрѣе кадшто рука, гледаюћи непристойность многогъ своего детета. Као што я мислимъ: брзо прелазеће, на свакій начинъ осетљиве каштиге всу скоро у свима случаєвима пробитачнѣ него ли оне, око' кои се вазданъ разбія глава. Како да сравнимо мукло измозганный затворъ и затуплююу грдню са электричкимъ дѣйствомъ лесковчића!?. Безъ думетки мудрогъ зрица соли свакій ће начинъ каштиге прећи у злоупотребу; али кадъ еданшутъ учителъ наше у улюдности и умерености воспитамо, на што онда то вѣчито неповеренъ и стра одъ казни? Да богме да за одрастнѣ ученике другу каштигу вала изабрати. Чимъ превага чувствєности надъ душевномъ нарави човека малакше, мораю се тада телесне казни преобратити у душевне; на затворъ може се ту као премораванъ къ усамѣномъ размишляваню као максимумъ сматрати. Остало се мора честолюбѣмъ у дѣйствовати; гди се то у прирашћующемъ младићу юшъ ние пробудило, ту ће се тешко кадъ и пробудити.

У свима школскимъ заведеніямъ, у коя улазакъ и пѣъ кои' излазакъ на вољи стои, требало бы не само казнъ прогнаня да по-

стои, но и да се збия у свима случајевима употреби, гди прети морална зараза. Благо-
станъ общности мора свагда одржати пре-
вагу. —

Къ спомоћнимъ средствама доброга запта
прибрајо се такође тѣлесна вештбана. *) Са
свимъ друга морална снага влада у дечаки-
ма, кои се пеню и скачу, него у онима, кои
редовно театаръ пооде. Дружественостъ, миро-
любивостъ, слога — све се то учи на за-
бавномъ боришту. Вештина е и сиграсти се,
а садашња себична генерација често вештину
ту не разуме. Съ децомъ, која трчати зна-
ду, а на трчаню едно другомъ пута не пре-
сеца, — која памте, да свака стваръ има
свое место и свое време, много е лакше у
школи владати. А што особито школскомъ
запту данасъ съ поля смета, то е телесна,
а съ нѣомъ нераздвойна душевна мекушность
младежи и нѣны родителя. Шта ти се ту не
смаatra као нечувена строгость! Како ти се
ту младежъ чува и найманѣгъ ветриѣа! Ко-
није живіо у трговачкой вароши, тай не бы
веровао, каква се чуда разнѣжености збиваю.

*) Цену и користь овы вештбана добро е разумео уче-
ный лекаръ и педагогъ ерѣскій, данасъ ц. к. школ-
скій советникъ, г. Борѣе Патошевиѣъ. Го-
сподинъ истый, пре неколико година понуѣсь звані-
емъ управителя гимназіе Н. Садске, примивши се
истогъ, првый е почео одма, узъ предаваніе виши
натуралны наука, — редовно такође наставляти мла-
дежъ у гимнастици. Слава му!

Родители, не чините тога! То нису чинили стари Римляни, а ни данъ данкомъ то не чине практични Американци, кои награђуюћи најснажнију и наједрију децу, настоје око' тога, да одране у здравой и крепкой деци здраве будуће родитељ, да имъ се и телесно и душевно облагороди будућий ньювъ нараштай... Такође и самовольство и пркосъ недорасле деце највише е видити у трговачкимъ варошима. Отмѣни люди држе децу у болѣмъ запту, него богати, — съ овимъ оће да се докаже, да заиста изображени люди болѣ воспитаваю, него полуучени.

Сувишно ограниченъ учительске власти спада у заблуде новіегъ рукованя уобште, и школске администраціе посебице. Али ништа није снажниме запту и учительскомъ уваженію веѣма противно. Изъ саме смотрености, да не бы едномъ учитель власть свою злоупотребио, нашло се за добро унапредъ обезоружати га. Истина, на многимъ местима постои казнительна власть, али е извршеніе исте власти ограничено, тако да учитель воли и неказнити, као н. пр. кадъ ученика сме телесно казнити само у присуству директора (на шта е онда ту учитель друго до пандуръ?) — или кадъ само сме детету *даши на дланъ*. А ко ће држати руку, да е дете натрагъ не тргне? Ко л' ће забранити смей, кадъ учитель промаши? . . .

Зло е такође, што веѣа власть радо и весело прима тужбе противъ учителя, а не

промишля, да сви брегови издалека изгледаю равни, и да е поразъ найближе власти свагда скоро уводъ у поразъ више власти. Айде што се родители, кои се тврдо деchie партае држе, неправедно о дисциплинарномъ поступку учителя' изражую, то се юшъ дае разяснити и лако извинити; али кадъ то веће власти чине или за то, што не знаду како е учителю съ распуштеномъ децомъ бочити се, или што оне башъ одсвуда странпутицу и самоволю учительску миришу, — онда се морамо тужити на недоскудицу педагогички увиђена.

У домаће воспитаванѣ, за кое се поевему, што смо дояко навели, сме рећи да е мекушно и жалостно, валя да се држава съ дошуненѣмъ и поправкомъ умеша. Ёдино средство, кое юй за ову цѣль у власти стои, естъ школа и нѣне местне старешине. Ови имаю добаръ зацѣть увести, овима се мора поверенѣ, овима се мораю поклонити права, коима ће се они снажно одапирати свакој злоѣи. Свакій немаръ, на произлазіо онъ одъ родителя или одъ деце, валя казнити. Родительска н. пр. кривица нека се казни новчаномъ глобомъ, коя бы се, ако случайно не бы ктели платити, могла преобратити у затворъ. Друштво школеки старешина, кое бы се за ту цѣль склопило, валя да добые право, да сваку непристойность, кою младежь изванъ школе учини, може каштиговати, изуевши ону само, коя се у родительской ку-

ћи догоди. У вишимъ школама може дирекція задржати ту властъ, али тако да се узаймичне погрешке такође узаймично истраживанъ и казнъ држи. Сепаратизамъ привилегирате младежи никомъ начиномъ не одговара педагогичкомъ закртеваню. Као што садъ люди у скупу живе, не треба одбіяти на благоразумѣ родителя', оће л' они н. пр. ктети или нектети казнити свою децу, кадъ ова туђу децу злоставе. Идея правде не може се доста рано у срце дитинѣ укоренити, па кадъ родительи нису праведни, треба на-место нѣи школа да буде праведна.

Друштво старешина надъ народнимъ школама валя саставити изъ чланова световногъ и духовногъ реда, изъ свештеника и градоначелника, еръ тако важна властъ треба да има заедничкій уставъ. *Такође и учишель нека є сучланъ овога друштва*, а само се одъ себе разуме, да ће се онъ, дођу ли личне ствари у претресъ, за тай ма' уклонити. Ипакъ валя правити разлику између главногъ и филиялногъ учителя и суплента. Оба последня не треба тамо іошъ да заседаю — они найпре нека покажу, есу ли дорасли за то. Исто тако не треба ни млади парохіе администратори и капелани да имаю прече место одъ старогъ, заслужногъ учителя. У тай кругъ валяло бы іошъ повући едногъ и другогъ обштинара (ре-

презентанта), а то е нужно збогъ тога, да народъ има поузданя у власть, да се не чини само неко аристократичко надгледанъ. Кадъ се за све одъ прилике тако побрину-ли будемо, онда ћемо имати болый зантъ — а безъ тога ће быти јао и помагај као и дояко !!

VIII.

Знаете ли, шта може сходно воспитанъ учинити изъ човека? Знаете ли да су често изъ ниски колеба найславнии люди произишли? . . Немачкій *Хердербъ* и *Волфъ*, и славенскій *Палауцкій* — то су синови сиромашны сеоски учителя! . . Сиротиня е онай великій редъ, изъ коега су одъ вайкада добротвори човештва произлазили, па и кадъ онай великій учитель надъ звездама оће да подѣйствуе на народъ, а то онъ бира често и данъ данасъ јошъ своя моћна оруђа изъ нижегъ реда людій, као што е некадъ Христосъ Спаситель свое апостоле изъ сиромашны рибара бирао. Знашъ ли, као учитель сиромашне и мале деце, шта Богъ съ нѣима намерава, и ниси ли збия помишляо, да изъ твое уске школице може просветлити мужъ, кои ће савъ широкій светъ славомъ својомъ испунити. Речи и поученя, коя изъ уста твои теку, башъ као каменъ кои 'итнешъ, нису више у твојој власти, па ты не знашъ, какавъ ће одекъ твое речи и поученя наћи, на што ће децу подетакнути.

Многи родители и учители не познају децу своју по нѣовой душевной нарави! Многій а' ти е, као што се мисли, тупоглавацъ

доцніе светъ просветлю, многи, као што се мислило, іогунасти и пакостни дечаки по-стали су касніе найплеменитіи люди! Овде бы се могли сетити речій св. писма: не осу-ђуйте, да не будете осуђени. — Међутимъ има деце, коя, будући су ій родители и учителии зло познавали и по своимъ пред-расудама съ нѣма поступали, постала су заиста оно, на што су ій единомъ нѣови вос-питателии были осудили. У некой старой причици види наипосле човекъ и самъ свою смръть, еръ савъ светъ држи га за мртва и испредъ нѣга плашљиво бежи, како се онъ гдигодъ появи. Исто тако и душевна смръть прети онде, гди е люди рано предпоставляю, па кадъ ти савъ светъ каже да си будала и по томе се равна съ тобомъ, онда ние ни чудо, што се самъ у свою душевну снагу не можешъ поуздати, и шго наипосле твоя плашљивость ономъ миѣнію одговара.

IX.

Као некадъ ученици славногъ *Пифагоре*, тако бы требало свакій честитъ младићъ у вече самъ себе да пита, шта е онъ, — можъ-да између многогъ коечега што не валя — данасъ заиста важно читао и прибележио? Тимъ начиномъ свакій изображенъ човекъ до мало времена тражиће другогъ, да му свое знаменитости сприобшти; еръ се усамљенимъ читанјемъ уморио, па оће да се поразговори. Састану л' се дакле различни люди одъ различни наука, карактера, начина мишљеня, страсти и способностей, тада се пробуђују и разорявају неизбројне човечије мисли. Свакій доноси нешто одъ свое стечевине; одъ лихве своего дана, а то у свакомъ другомъ на новъ опетъ начинъ оживи. Друштвеность е temelь човечности, а споенъ душа', обштыи займъ стечены мисли умножава главицу човечиегъ знания и вештине. Свакій не може све да чита; али плодъ онога, што е другий ко приметіо, често више вреди, него оно, што смо сами читали.

X.

Колико смо тужны гласова одъ стране учителя чули о ядной плати, сравнивши њу съ другимъ чиновницима! Колико су пута неми-

лице одбіени были, како ли се у звезде ковало и пайманъ побольшанъ, кое в учительима указано! Шта в дакле истинито? шта претерано? Има л' збіля узрока къ непрестаномъ яданю и незадовольству, или в башъ растека неситость, коя іѣ довека расиниѣ?

Іошъ *Сенека* в рекао: *Primum est vivere, deinde philosophari*, — на известно в толико, да учитель съ вольомъ радити не може, кадъ га домаѣа неволя тишти, кадъ му помоѣъ за далъ изображенъ неприскаче. Како може човекъ улити волю къ ученю, кадъ в самъ нема? Како може поджизати на напредованъ у наукама, кадъ онъ самъ ние кадаръ у нѣма напредовати? Каква користъ бѣва одъ обучаваня учителя, кадъ нѣгови ученици виде, како нѣга нѣјови родителѣи и сродници мало цене, како они найсуровіе, найнепоштеніе али имуѣніе люде свагда више цене? . . . На ова питаня не важе само о сеоскомъ учителю, но и далъ о гимназіяльномъ профессору, кои свой рачунъ, што га кодъ книжара има, ние у станю исплатити. У последнѣ доба много се кодъ насъ у томъ погледу на болъ окренуло, али іошъ немамо све, што бы намъ валяло имати. Найновіе повишенъ учительске плате ние управо никакво повишенъ, но само изравнанъ съ данашньомъ скупоѣомъ. Еда ли в пакъ приодъ учительскіѣ по унутрашньимъ основима, по начелима педагогіе и народне економіе удешенъ, то в друго питанъ. Кажите ми збіля те многе землѣ, у коима в заведена пензія

за учителѣ, кои се у званію измучише? Чимъ се обезбедише удовице и сирочадъ нѣова?

Къ невољи плате придружуе се много тежа неволя, *што нема свуда правила ни реда* у опредѣленію учителя. Збогъ те несталности не знаду учительи, комъ станю да се приброе? Они се тѣше празномъ надеждомъ, ожалосте се кадъ виде да имъ се надежда не испунио. . . . Учитель види, како и при люди признаю тегобе нѣгове, али само слежу раменима, жале што башъ садъ ние могуће стварь преиначити и т. д. — За што се избегава класифициранѣ учителя (у народной школи и у гимназій)? Зашт' да се не каже: после десетъ година безукорне службе прелази учитель у већу класу плате. Ако се то не може удѣйствовати премештаемъ, заръ онда не бы общине, кои е готовость къ повишенію плате, ако е само учитель честять, и ако надлежательства неспретно стварь не почну, довольно осведочена — заръ не бы и общине, само да предупредѣ премештай доброгъ учителя, радо помогле? Заръ класифициранѣ ние нужио башъ и збогъ многи препорука, гди на праведанѣ и интересу школемъ сходанѣ изборъ мало смемо рачунати? Обштински представници препоручую поглавито свое люде, кои су башъ за то найманѣ за учитель способни, — они далѣ препоручую оне, кои су већъ нѣима препоручени, дакле улагивалице. Да се пакъ учительи и штаціе класифицираю, ова-

кове сметене препоруке стесниле бы се у уже границе, а тимъ бы и манѣ срамоте было.

То све одводи насъ на потребу сталногъ *начела за опредѣлѣнѣ платѣ учишельске*. Не бы л' се она могла овако формулирати: Учителя треба обезбедити, да онъ под-еднако съ родителѣма свои ученика, и то веѣине свои ученика, живити може. Неки ће заръ овде ктети држати се исторички преданія, а я бы таковогъ питао: Заръ за то, што е случайно пре 200 година было село сиромашно, или што нѣгове старешине не біау добре волѣ, треба да садъ, гди су посве друге околности, учитель младежи нужду трни? Какова дослѣдность! Ако е игди садашньоость одржала свое право, треба да га одржи у дѣлима школескимъ, особито пакъ у организаціи народне школе.

И саму форму повишеня плате, као што она гдишто данасъ постои, валя осудити. Недостойно е, што се повишенѣ као *милосшь* дели, а у правомъ е смислу само *правда*. Зашт' да се горка чаша учительскогъ живота іошъ и формомъ милости горчіе зачинава? — —

Да вретне таленте и люде зарана изображене за учительство, како вишегъ тако нижегъ реда придобіемо, то іошъ не учинише ни знатнія повишеня плате, него бы требало съ учительскимъ званіемъ скончати више *признаня и чесши*. Дояко име „маѣисторъ“ коимъ су се поругљиво и гимназіялни учители означавали, біаше извикана титула. Многи

се явно каю, што се тако „неблагодарномъ званію“ посветише, многи едва чекаю прилику, да могу начинъ живота променити (овде ние речъ о онима, кои очито особиту любовъ къ другомъ занимаю имаю, те таковомъ и са самимъ пожертвованѣмъ слѣдую, но о онима, кои само изъ себичны узрока у доцніимъ годинама постаю свештеници, властелски економи, гдишто богме и крчмари и т. д.). Идеална воля млади година ние кадра издржати тегобе живота, а гола нага истина учительскогъ живота има одвеѣъ мало дражести. За то бы я нашао десетъ примера на еданъ противанъ, да су учители у доцніимъ годинама свомъ реду неверни постали. И то е такође узрокъ нашегъ школскогъ рамаја.

Али, ма мы колико му драго држали, да е садашній положај учителя' неприкладанъ, ма се колико му драго у срцу лютили на гдикое, навалице нанешене имъ неправде, ипакъ ни еданъ одъ нѣовы бранителя нема право, подранѣвати у нѣима духъ незадовольства, и іошъ веѣма непрестанимъ пианѣмъ позлеѣивати кржаве ране. Па башъ да бы ико у држави къ томе права имао, треба да га одъ страстногъ укора уздржи мудрость и смиленость. Али се тога многи н. пр. дописатели новина не сеѣаю, но сею зло семе. — У званичнимъ представама, коє на найвыше државне власти упуѣуєте, опишите чемерно станѣ учительско живима боѣма, ту подигните гласъ у обрану учителя, а кадъ къ учительима самимъ гово-

рите, ояда некъ вамъ е дужность, опоминати на стрипенъ и миръ. Ко бы у пивжимъ званичнимъ круговима могао знати све препоне, съ коима се влада борити има, и за што да се само на ию баца кривица ове наслеђене мане нашего соціалногъ стана? Треба л' се чудити, што на неразборита или баремъ на неразборито изивљѣна зактеваня желѣный одговоръ не долази? Треба л' се чудити, што из-а свега грла вичуѣи ходатаи у интересу стана, онога стана, кое и сама влада гледи да подигне, само што га парномъ силомъ подиѣи не може, — бываю личнимъ честолюбљѣмъ окривљѣни? Да богме да 'е лакше неку малу славу помеђу учительима стеѣи, кадъ нетко почне у нови-нама трубити неправду, коя имъ се наноси, него кадъ иѣ непрестано упуѣуе на ньюву дужность, и на найблагороднѣя средства, съ коима ће себи поштованъ придобити. Еда ли ти, што се назваше адвокати учительства предъ светомъ — у свомъ тешиѣмъ подручю интересе свои кліента свагда онако савестно заступаю, я бы се по некима примерима, кое самъ изближе видію, сумняю. Тако е было съ народнимъ трибунами свою времена!

Али не треба такође ни другу страну заборавити. Гди се нико не тужи, не ће бити ни саслушанъ; а путъ изъ школске собице до подножя престола далеку е, предалекъ!

XI.

Свештеници се често туже на учитељ, учитељи на свештенике. Што учитељи понекадъ љуте, не треба отудъ изводити да су задовольни — они су политично слаби, на више пута љуте само за то, што немају свагда бранителя. У чему се управо та њихова тужба састој, ние јошъ сасвимъ јасно. Гдикон већъ и свако специјално надзиранъ сматрају као ярамъ; инакъ се болји учитељи туже само на педагогичку неспособностъ неки свештеника. Ако су свештеници педагогички изображени — непосредно или посредно — и ако се стараю да, колико имъ снага допушта, надокнаде оно што имъ у тој струци ваља подиунити, тада постои желѣный миръ. Учитељи пакъ, којима се данасъ обилато надмѣность и псириетонность пребацуе, мало по мало и сами ће се повући у свое границе, чимъ текъ њихово веће изображенъ не буде носило на себи печатъ новости. (Дакле су зблия учитељи некако надметљиви! Наравно е да се данашній учитељ као „свршенный филозофъ, юриста, пренарандъ или богословъ,“ кадъ на свое предходнике погледа, — надима и горди, напротивъ школска исторія имала бы доказати, да е много кобшта што се данасъ чини ново —

старо и престаро, и да е одавно веѣ было на свету наметны людій и добры учителя.) — У земляма, гди су народи давно и давно школе неговали, а у новіе време само поправкомъ око' ньи пріонули, све е много болѣ и напредніе: люди се научише узаямно поштовати, на садъ правительства имаю поводъ двоинномъ радовати се, што поправлянѣ школа нису надалѣ одложили. Међутимъ тужба, коя се садъ најчешѣ чуе, та е: да учительи црквене дужности нерадо испуњаваю Премда е цветанѣ тривиалногъ раціонализма помеђу наученицима проуяло, инакъ онѣ непрестано тера свое изданке међу простимъ народомъ, а іошъ више међу полуученима, — къ полуученима пакъ прибраяю штудирани люди (безъ далѣгъ испита) све учитель. Съ коимъ правомъ? То бы было мучно доказати, и я се усуђуемъ између людій, кои су академичко пиво пили, приличанѣ брой пронаћи, кои одъ изображеня, што га учительи имаю, нису стекли ни половину, дакле по собственомъ рачуну имаю само четвртъ изображеня! Покойный *Лука Миловановъ Георгієвичъ* быо е истина само сръбскій норм. учитель у Пешти, али е и првый быо, кои е за сръбску сличноречность и слогомер'е законе написао и самъ стихове правіо іошъ год. 1810. тако вешто, да бы то и години 1850 на дику служило! Исто тако данашній г. архимандритъ Севастіянъ *Илиѣ*, чувенъ као сачинитель неколико веома лены басана, — біяше пре основнимъ учителѣмъ

у горњимъ Карловцима. Па и наши дана учители: Димитріе *Пошовићъ*, Адамъ *Драгосављевићъ*, Дим. *Владисављевићъ* и др. занета су поштована у литератури нашої имена. —

Пошто е већъ у сва друштвена и грађанска одношеня блажій човечній духъ процвѣтае, не бы требало окорно придржавати се стары формій. Време е звонарства за учителя прошло; ерѣ да се ктело, да учитель извршуе звонарске службе, онда бы требало учителя другіе изобразити. На што онда подизати препарандіе, у којима ће се они по педагогичкимъ начелима учити. Неугодно одношенѣ побудило е у многимъ учителяма ненависть, која їй одвраћа одъ богослужбены извршиваня. Угнѣтаванѣ се одупире угнѣтаваню, то сви знамо; али знаймо и то, да намъ съ мањима нашимъ скромнимъ школицама пре свега валя благо поступати, ерѣ оне у тишини више раде, него друге у великимъ палатама. Яке границе треба истина око' нѣи новуѣи, али изнутра дайте слободу за индивидуалный развитакъ сваке, па и наймањ школы!...

Сретна обштина, гди свештеникъ ревностно дужности свое као местный школскій управитель испуњава, гди онѣ учителя подстиче и подпомаже, гди му уедно и пріятель и старешина уме быти! Али їй се многій довека само зна тужити... Међутимъ подозревати треба о учителю, кои се на свое ученике, и о свештенику, кои се на подчи-

нѣногъ учителя тужи.*) Знамъ я добро, да се кадило и међу учителѣма нађе немирны глава!... Угнѣздила се клета себичность — свакій свою користъ називаѣ правдомъ, туђу користъ неправдомъ. На дужность, на Христїанство воли свакій опоминяти другога, а самъ се извличи. Отудъ в често та злосретна неслога између два чина, кои су позванїмъ и образованїмъ тесно сродѣни. — Неслога између цркви и школе равна в неслози између мужа и жене, обе стране проводе горакъ животъ, и отуђую децу свою одъ себе. Ударе л' деца путемъ безбожности, тада не треба да родителѣи узаямно себе криве, но свака страна нека сама себе криви, и то у толико жешће, у колико су незнатни поводи неслоге међу њима были. Особито ће се свештеницима моћи пребацити, што свое, болъ снабдѣвено положенї нису употребили на то, да наипосле ову распру „de iana caprina“ уклоне. По законима двобоя мора она страна, која в увреду нанела, понудити помиренї; а по законима краснодушїя мора то

*) Овде ми пада на умъ „Cid“ (кодъ Хердера 1, 13), рекав' о женама:

Was das Regiment der Frauen

Anbetrifft, o grosser König,

So ist meine Meinung diess:

Sie regieren wie die Diener

Ueber fehlerhafte Herren —

Alle taugen nicht, sobald

Der Mann nicht taugt.“

свагда учинити онај, кои е јачиј. Иначе я ни поуманъ висамъ, да едино на свештенике, као школске управителъ зажалимъ. Юристе, кои се безъ унутрашнѣга позива и безъ педагогички припрема за школске управителъ, особито манѣга реда, — бираю, праве много веѣиј заметъ. Има и было е свуда похвалны наузетака, али главна стваръ често оскудѣва: *срце за восмишанѣ, и разумеванѣ посла.* Последнѣ се само о трошку младежи, и то обично доцканъ текъ стеѣи може!

ХІІ.

Имамо ли мы кнѣига за младежь? Я бы съ млогимъ пріятелѣмъ младежи рекао, да ѣдва бровѣмъ имамо доста, добримъ пакъ изборомъ врло мало. Кадъ бысмо имали више истинито валяны дѣла, могли бы не само нашоѣ деци, но и младимъ учительима честитати среѣу, будуѣи бы се ови поузданимъ и къ томе пріятнимъ начиномъ научили, како имъ валя говорити и поступати съ младимъ нараштаемъ. —

Я пре свега кудимъ свако дѣло, кое е текъ на светъ изишло да младежи време прекрати. *Прекраћиваши* време, ово племенито благо, уобште е готова будалаштина, па ће тимъ текъ деци догадити озбиљна, чврста раана. Дѣло за децу нека разгрѣе срце за све што е добро; изъ нѣга нека ваде деца истинито користна знаня и правила живота. Таково дѣло нека не тежи одвише за занимљивимъ ситуаціјама; догађаи нека теку редомъ наравнимъ и простимъ, нека се у њима огледа свѣжъ, пунъ животъ. Колико се годъ у такомъ дѣлу иште тонъ и раадъ за децу сходанъ, инакъ не треба да ту говоре *само* недорасли, нити они смену быти

главне особе. *) Строго укорети валя свако дѣлце за младежъ, кое смера онамо, како да изъ нѣгову малы читателя постану споля углађене светске лутке, те по томе труби само споляшній моралъ, држећи да е моралу цѣль и коначъ — одобренъ людій. „Валя ти да чистъ и опранъ одишъ, еръ ће се иначе други гадити на тебе; не слажи, еръ ко бы ти иначе веровао; не укради, иначе ће савъ светъ пружати претомъ на крадљивца, да ансъ и не поминѣмо,“ — какавъ е то моралъ!?... Посве намъ е другій узрокъ означенъ у топлѣмъ, живота пуномъ одношенію наспрамъ Бога; тай узрокъ треба да имамо на поуму и мы и младежъ, еръ безъ нѣга смо текъ очаяни пловци, кои правый свой компасъ изгубише... Овимъ се не вели, да свако добро дѣло, свако племенито осећанъ, о комъ се младежи приповеда, — мора одма и као изъ обушнице мораланъ уздесай пратити, као кадъ учитель найпре књигу остави, а за тимъ загуди: видите, децо, тако треба и вы и т. д. — Уверени можемо

*) Као што младежъ уобште у животу узимљъ за узоръ одрасле люде, те се неосетно по њима управља тако нека то буде и у дѣлима за младежъ, ако иначе не желимо, да намъ се пришије Кестнер-овъ приговоръ лажногъ филантропинизма:

„Sonst zog der Mann das Kind zu sich hinan,

Da freute sich das Kind und ward ein Mann;

Jetzt kauern hinab zu den Kindlein

Die pädagogischen Männlein.“ —

быти, да ће мила младеж ове кротке изливе и моралне ескурзије прескочити, па съ догађајима брзо ићи даље. Съ онимъ предиковањемъ биће што и съ честимъ напоменама разговорны матерій, то естъ деца и слушаю на полакъ или никако. Я држимъ да дѣла мораю говорити, па гди ова говоре, доста е. Мораль нека е у дѣлу, — по дѣлу нека онъ налази путъ къ срцу; гди е то, ту су текъ потребни тихи наговешћан, а гди ние, ту су све речи у ветаръ.

Мы уобште превећъ желимо воспитавати *речма*, уместо да оставимо нека *примери* говоре. —

Ко е довека само карикатуре сликао, тешко ће кадъ племениту слику моћи представити; ко се свака зла нагледао, огуглаће то, изгубивши тањ осећанъ за све што е лено. Неређайте ми у своимъ дѣлима за младежъ одвећъ многе *зликрвце*! Не гоните њиове тайне путове сувише точно! Люди и онако покланяю злочинству веће саучастіе, него тихой добродѣтели. Не користите се тимъ, да младежъ за свою књигу придобіете. Я држимъ да е то погибелно.

Дѣло за младежъ, ако е ваљано израђено, треба да и *одрасли люди*, кои су чисто, меко чувство сачували, съ правомъ вољомъ и унутрашњимъ задовољствомъ читаю. Посве малой деци не бы требало ништа давати за читанъ — згоднѣ е, да имъ воспитатель што *приповеда*.

Између немачки дѣла за младежъ — одъ кои бы вредно было неке комаде превести и на србскій езикъ — топло за читанѣ препоручуемъ дѣла *Нирица*. *) У осталомъ дођоше ми до руке „Забаве за децу,“ вештъ преводъ съ рускогъ одъ г. архимандрита *Гаврила Поповића*, — а тако исто и у „Невену“ за год. 1856 (бр. 3.) приповедка особите препоруке заслужна, подъ именомъ: „Сиска Роземалова, или послѣдице одхранѣиваня,“ по флемскомъ одъ Ф. Ж. — Сузе узбуђеня, које ове приповедке свакоме чувства пуномъ оку и срцу маме, нека су најбоља захвалностъ нѣовимъ преводитељима.

*) Кадъ е на рускомъ езикѹ г. 1849 изишло дѣло „Переселенци, Разказъ Густава Нирица (изданіе Теодора Паливкина),“ онда е ученый Русъ Погодинъ у рецензіи истога превода рекао између осталогъ ово: „Нирицъ есть одинъ изъ лучшихъ и плодотвѣйшихъ дѣтскихъ повѣствователей. Разказы его естественны и занимательны, по тому что дѣтская жизнь въ нихъ нераздѣльна съ семейной и общественной, и дѣти играютъ дѣтскія роли, а не роли доблестныхъ мужей.“

XIII.

Положай и совесть моя пуди ме, да мой даракъ за благостанѣ миле намъ младежи принесемъ. Управо я се не бы радъ повести за яданѣмъ оны людѣй, кои узвикую: „Ай, шта намъ помаже да далеко тежимо, да много мислимо, да се много зноимо и мучимо око тога, како да будуѣй нараштай буде больѣй одъ данашиѣгъ. Ту е савъ трудъ и мука узалудъ! Великаши светски желе истина цѣль, али средства презиру, баръ иѣ не знаду као што валя употребити. Докъ су политичке главе понайвише оно што есу, докъ се еѣ дѣломъ образования човечіегъ, у главномъ узевши, млако и пристрастно поступа: дотле жали Богъ труда, не ће се моѣи много учинити за напредакъ духа човечіегъ. У истой мери, у коіой се раскошъ и чувственность шири, изумире родолюбѣ, не живи се ту за целокупность, но свакій живи за се; редко ко служи владателю, но своіой себичности; не ради се за общте благостанѣ, но свакій има свою користъ предъ очима. И самъ веѣй део родителя слабо свраћа погледъ на добромиселеѣу, испитуюѣу ревность оны мужева, кои се о больмъ изображеню деце стараю, а то обично еѣ тога, што се

и они радо за примеромъ великаша' поводе, овима пакъ не редко лежи више на срцу, како ће се конѣ добро неговати и тимарити, него како ће се деца воспитавати, и учители поштовати и плаћати.*) Треба л' се чудити, што родители моћномъ примеру великаша подражаваю? На што дакле — чую се ладни и презирући гласови — на што свакиъ новъ предлогъ, покушаванѣ и майсторисанѣ око' воспитания? — Мы и наши оцevi и майке одрастосмо у овимъ плити онимъ школама, око' насъ се ние толикомъ негомъ шушкало и титорило, па ево глед'те мы смо инакъ врстни и валяни люди. Тако нека се чини и съ нашимъ децомъ. Добро вели ербска пословица: „Младосѣ — лудосѣ!“ време ће и само учинити нешто изъ нѣи.“ —

Овакова и подобна ядана поштены людѣи я самъ често слушао, те на жалость и често пронашао, да су на истини основана. Ние се дакле нимало чудити, што жарка ерца клону. Реже се перѣ нѣиовомъ окрилѣномъ духу, нѣиовой ревности; постоянство, да на путу еднотъ започетомъ далѣ напре-

*) Коме овде не пада на память оно, што оштроумный Лихтенбергъ рече: „Es war eine Zeit in Rom, da man die Fische besser erzog, als die Kinder. Wir erziehen die Pferde besser. Es ist doch seltsam genug, dass der Mann, der die Pferde zureitet, Tausende von Thalern zur Besoldung hat, und die, die die Unterthanen zureiten, die Schulmeister, hungern müssen.“

дую, изневери їй; они или се съ едомъ огра-
ниче на надничарско одправляѣ свога днев-
ногъ рада — као што текъ нанъ метнута
цена и наплата виште, — или куну бесплод-
ность своѣга посла и непризнаный трудъ
тежнѣ свое.

Али премда се не може танти, да мно-
ги люди управ' овако мисле; премда е исти-
на, да се многи великаши о просвети и из-
ображеню народа не брину пре, докъ потребу
просвете не увиде; премда е истина, да они
око' себе имаю понайвише люде, какви и есу,
— да многи башъ и не знаду (еръ имъ се
у првой младости нив казало), какви мораю
быти люди, кои да се за общте благостанѣ
употребе: — инакъ веѣъ докучую многи ис-
тинити *ощци своѣга народа*, да бы люди ви-
ше могли чинити, да бы они могли быти раз-
умніи и болѣи, него што су дояко были.
Многи се веѣъ похвално труде, како да ви-
ше и болѣ што начине изъ човека. Каменъ
майци, да то сви чине! Неки не знаду упра-
во ни одкудъ имъ почети треба, какве мере
да употребе, кое препоне да уклоне съ пута,
како л' да остале покретальке съ овомъ цѣ-
ли удесе и т. д.

Ко то може да промени! Ко ће закте-
вати више него што се може учинити! Не,
поштенъ и ревностанъ човеколюбацъ не да
се овимъ появива завести на странпутице.
Онъ се узда у Бога, ради колико више мо-
же, па се радуе у савести своіой: я самъ —

вели — занета поштено мислю, груди су мое чисте одъ сваке опачине; онъ се тѣши тимъ, да ће се на мигъ божій у образованю човечиѣгъ духа невиђене клице неосетно развити, да ће нѣва дати богатъ плодъ. Радует се животу у ономъ времену, кадъ ће се одсвуда кретати истинита човечность, кадъ ће узъ већу просвету такође и човечніе чувство мале и велике, отиѣне и просте више или манѣ проструити. Онъ носи у срцу уверень, те вели: потреба ће нагонити великаше, да се за оно, што имъ е на срцу, ревностніе заузму. По мери, којомъ се собствени нѣови умишляи разграню, требаће они више духа и радиности, више чврсте снаге и поштена, па да умишляе свое остваре. Давно су већъ разумни владаоци тражили вретне главе, верне и поштене душе, — они ће и њіошъ и више тражити и осетити потребу, по којој вретне умове имаю себи привлачити, знајући да ће у њима стећи не само подпору, но и средство: како да се узаямно и они и поданици тешнѣ скопчаю, да обострукій интересъ усредоточе на единой правой точки — на *благосшаню землѣ*. — Напредуюћа просвета у свези съ поквареношћу нарава біаше одъ вайкада шкодљива. Да и не тражимо дуго, имамо у томъ примера доста. Ту ние нужданъ пророкъ да завири у будућность, но да се обазре на прошлость увидиће: да распрострањаванъ просвете и покварены нарава ние башъ користо ни по великаше, ни

по нѣове државе. Увиђајући то, треба да тимъ живљѣ прионемо, како да духъ моралности у новој генераціи опетъ оживи, а отудъ да будућа држава добые више добры и способны грађана.

О, кадъ бы будући мужеви, супрузи, майке и оцevi и т. д. разумели свой правый позивъ и величину дужностей свои, и по нѣима дѣлали! Кадъ бы се едномъ опростили предрасуда, а напротивъ сложили се између себе, шта треба да буду ближњима своимъ у свомъ већемъ или манѣмъ кругу! Кадъ бы се и младежь изъ свога санка тргла, на почела основано размишлявати: боля бы намъ сређа процветала! Ко се тако унутрашњомъ снагомъ найпре *самъ* поправи, тай ће и друге ласно поправити. Што одъ срца истиче, утиче у срце. —

Књиге у овомъ смислу требамо — али какве? Као што я држимъ: учена илити философичка расправа не ће свагда пробити себи путъ у срца чувствены людѣй, па ни у срца младежи. Књижница, ако оћемо да чини упливъ на нѣи, треба узъ яеность и разговетность да привлачи такође *хуморомъ*. Тешко ће се кадъ предрасуда доказима и противусловљѣмъ оборити, али хумору одапреће се редко. То су све, као што знамо, освѣдочене ствари; инакъ ние л' штета, што има людѣй, коима — у пркосъ бољѣмъ знаню — зависть, или Богъ бы знао шта, увекъ неко друго убеђенѣ намеће! . . . Будаде изобличити

и явною подсмеею предати їй, єдиный є лекъ, коимъ ћемо учинити, да оваї родъ (кадъ се већъ никако поправити не може) не буде баръ отровъ за здоровъ людскїй разумъ и за іошъ непокварену младежь. То се може чинити, а да ипакъ нико паметанъ не прими то за увреду чина или ти особа', да не рекне, да є нападанъ на мане и пороке „violatio territorii.“ Писцу, као што га мы мислимо, нико паметанъ не бы одрекао нѣгову поштену тежню, нѣгову жаркость срца, нѣгово узвишенъ надъ преисудама; нико паметанъ не бы се дао завести, да мораланъ карактеръ таковогъ писца текъ по голомъ нагађаню нападне, да му зле намере подметне, да смисао нѣговы речїй изврне, да нѣгова разматраня позлобце тумачи, наипосле да истину нѣговы описа доведе у сумню... Свакій удъ явно одобреногъ реда валя поштовати; чини ли онъ што є неупутно, тада є будала, не као чланъ реда, но *на свою руку и о своемъ трошку*. Онъ у таковомъ тренутку изступа изъ свога реда, а прелази къ *другомъ*, кои — некъ се древность нѣгова датира одкадъ му драго — вазда є текъ нашега смея заслужанъ, *па само га праве русшїє могу у обрану узети.*

Животе Веселића

ПИСМА О САТИРИ

И

ЊИМИХЪ ПРЕДМЕТИМА.

(Пише њи свомъ 16-годишњемъ синовцу, ученику гимназіе Н.**)

I.

Драгій Велимире!

У последњемъ твојемъ на ме управљеномъ листу пишешъ, да ти спробитимъ мое мисли о сатири; узъ то додаешъ јошъ и питањъ: *Какавъ є збиља узрокъ, да многи на сатиру, мимо све њвне користи и забаве за тебе и вршњаке твоје, гракну као на белу врану?*— Покушају ево да ти онолико, колико судимъ да є корисно за те, о томе напишемъ, премда се строгогъ реда у томе држати не могу, а то се овде и не пише за јдну посланицу.

Што многи сатиру мрзе или є башъ и прогоне, томе ние толико крива сатира сама, колико су крива неправа понятія, која многи

люди о нѣой имаю. Многи не познаю разлике између *сатиры* и *пашквиле*, гди писаць, не подписавши свога имена, *пошшено име други людѣй каля*, *приписавоуки му мане и пороке*. Писаць пашквиле безъ свака стида и срама дотаћи ће се најчистіе невиности и добродѣтели: нѣгова е злоћа опаснѣя, него лукавство каквогъ оѣшъ разбойника. По томе онъ и пунимъ правомъ, исто као разбойникъ, заслужуе строгость закона, нити е вредно далъ о нѣму речѣй просипати.

Али писцу сатиры, коега е правична намера та: да едкимъ подсмеіомъ не люде, но *убицаене мане и будалашиине укори*, не да поединце особи, коіой е пчела за клобукомъ, на жао учини, но да многе, особи таковой равне, *исправи*, одъ све неволъ да баръ владаюће мане іошъ посве незараженой *младежи* спасоносно огади, — писцу сатиры, велимъ, мора се туга стештати на срце, кадъ види, да многи оно, што е онъ рекао за *мане и пороке*, — односе на саме *особе*, те се не устрчуваю описе нѣгове именовъ пашквиле жигосати. У осталомъ, таковый писаць сатиры може лако быти спокоянъ у свомъ поштенномъ срцу и у тежнѣ своіой, ако само посмотри *изворе*, изъ кои проистичу она неприятельска, опака и крива суѣня о сатири.

Суѣня та произлазе одъ людѣй, кои изъ уобичаены или уроѣены *предрасуда не знаду* *иша нишаю и говоре*; коима е миліе за багомъ говорити оно, што су нѣове майке и

бабе говорили, него размишлявати, испитивати и разликовати, а то е — наравно — као што знашъ, често опаснiе, да не речемо увекъ мучнiе него само текъ за батомъ говорити. Овакови узурни люди, кое већъ и ты познаешъ, обично на сатиру найвише вичу, али писацъ сатире, као што га мы мислимо, текъ ће се сажаливо на нѣи насмешити. — Или далъ она непријатељска суђеня произ'оде одъ людiй, којима се све црно привиђа, за то што се нѣова собствена боя у свему огледа, дакле проистичу изъ мутнiи извора, н. пр. изъ *собствене вољѣ руженя*, која гледи како да се за укоръ сатире прикріе. Воля руженя држи заръ, да се овде сатира меша у нѣиъ посао, управо суди, да само она има право на невиногъ свогъ суседа свако зло износити, а будаласта нѣна себичность труби тад' на све стране: да то нiе опаданъ и грднѣя, но само опомена; — или проистичу изъ *злoбнe пришворности*, која осећа, да ю е бичъ сатирскiй куцнуо, али ипакъ ћути, те само неправду, кою други поредъ нѣ такође трпити мораю, кривећи се оплакуе, — суграђане свое брани, да бы л' се показала тобоже безпристрастна, у правомъ пакъ смислу, да и суграђани нѣо бране. — Јошъ ако јој е могуће буди којимъ лукаво извртутимъ изразомъ, буди каквимъ изопаченимъ толкованъимъ неправедну свою стваръ за стваръ самога владоаца прогласити: то онда подиуно пое „побѣдну.“ Тешко си га тада злосретномъ сатирописцу!

А дотле и гледа злобна притворность да дотера у толико пре, у колико іой више собствена нѣна зла савестъ говори, да е оши- нута — Или она мржня на сатиру проистиче изъ *злоразумѣне побожнощи* и изъ *мрго- дне самоволѣ*, кое су обе кадре грешника и бу- дау клетвама у тартаръ слати, али подемей и шалу о томе тринити нит' могу ни маре. Овакове люде валя, као што е најболѣ мо- гуће, лекару препоручити. Све, што нѣовъ стомакъ сварити не може, држе они за шко- дливо, и по томе за ближнѣ свое одбацују сва средства поправки, која и само искуство на нѣовой деци потврђуе. Можемо л' мы децу одъ спољашњи мана пристойности лакше и брже одучити, него ако — нѣима на очигледъ — мане такове подражавамо, кадъ деца виде како ружно изгледају, те се застиде. — Заръ ови страшливци предпоставляю манѣ памети кодъ одраслы людій, него кодъ свое младе деце.

То су ти обично красни извори, изъ кои съ већомъ или манѣомъ букомъ извире горка забава та: да люди или сами сатиру прогоне, или друге на непријателство противу нѣ под- бадају.

Изъ свега, милый Велимире, што самъ до овде рекао, моћи ћешъ садъ имати права по- нятія о *саширѣ* и нѣной *вредноѣ*. Ако и естъ она на земљишту свакогъ, иоле изображеногъ и флегматичкогъ народа више или манѣ клі- яла, ипакъ први біау *Грци* а іошъ више *Рим-*

ляни, кои су сатиру найболъ неговали, и у различитимъ формама угладили и дотерали. Римляни су особито подъ сатиромъ разумевали неке песме, у којима су се будалаштине и пороци поедини особа и чишави редова съедкимъ подсмејомъ представљали, и у своје ружко облич'е одевали. Што болъ будешъ напредовао у ученю езика латинскогъ, наћи ћешъ примере тога у троици славны пѣеника ове струке, те ћешъ и будалаштине и покварене нарави ныовога времена или са тихимъ, оупрезнимъ *Хораціємъ*, пріятелъмъ свега што е добро и лепо, иземејати, или имъ се съ подмуклімъ, озбиљнімъ *Перзіємъ* горко наругати, или ій са смѣлімъ, заведаюћимъ и жучи пунимъ *Ювеналомъ* најяче прошибати моћи.

Кадъ е дакле сатира, па показивала се она иначе у виду разговора, комедіе, писма, приповедке, басне, надписа или анегдоше, дѣло вкуса, гди се завладаше будалаштине, пороци, предрасуде, злоупотребленя и осшале благосшаню дружине, у којой живимо, шкодливсе мане часъ озбиљнимъ, часъ подсмешливимъ начиномъ укораваю; кадъ се то чини са оштроумлѣмъ и досетливовошћу и поглавито у той намери: да се духомъ болни излече, а пре свега — што е најглавнѣе — да се болешћу јошъ незаражени застраше — кадъ е дакле то карактеръ сатиры: кои ће разуманъ човекъ непризнати високу пѣну цену!? Свакій беспристрастанъ увидиће, да е

можно манама човечѣимъ смеяти се и ругати, а да инакъ самъ човекъ не буде немесинъ и наруженъ; да е можно у шали и хумору смеяти се будалаштинама, а у поштенѣмъ срѣзу остати човеколюбацъ, — любацъ сваке тихе, безшумне добродѣтели, сваке истините заслуге! —

Онај дакле, кои се старао, да на народъ, или едну само класу народа, на векъ, пре свега на *младежъ* у оној намери сатирѣмъ подѣйствуе; ко е — ма было само десетъ людий — сатирѣмъ на просту стазу нарави и разума вратити кадаръ быо: ние ли имъ тай учинио веѣе добро, него да е десетпута десетъ веѣій брой съ ове стазе своимъ обманливимъ примерѣмъ лудости и порока свратио и са собѣмъ отргао! Или збиля држимо, да су многе умне и срчане болести за родъ човечѣи исто тако неизбежне, као некадъ богинѣ? Тада намъ поклони Боже новѣга Ценнера*) а съ њимъ и најблагодѣиљни изумъ, како да нашој деци одма чимъ се роде, баръ пре него имъ се пробуди разумъ, владајућу будалаштину и неморалностъ накаламимѣ, да ѣи тако одъ сваке будуће заразе за свагда обезбедимо! — Дотле пакъ, быѣе (судимъ) понаиболъ, да свакогъ другогъ видара, кои покуша да насъ наши моралны богинѣ опрѣсти, добродѣилицѣмъ поздравимо. Онъ е своимъ, на-

*) Д-ръ Едвардъ Ценнеръ у Лондѣну, кои е изнашѣо ка-
ламѣиѣ кравѣи богинѣ.

равно више пута горкимъ унутрашњимъ лековима кадаръ помоћи више, него свако насилно сеченѣ, гнѣченѣ и притискиванѣ споля, кое е кадро болестъ за неко време обуставити, никако пакъ исчунати коренъ нѣиъ. Благо нѣму, ако онъ узъ нелажну свою честность и верность, узъ вештину и озбиљну намеру свою да насъ исцели и исправи, юшъ и редкій даръ има, да духъ нашъ шаломъ и веселосту улади!

Познашъ ли дакле човека такovy свойства, а ты се удружи съ нѣмъ, поштуй га и люби у толико више, у колико е онъ реѣй, у колико су му чешћи непріатељи, и у колико те манѣ ови изображаваю и исправляю, особито ако е непріатељство нѣово проистекло изъ едногъ одъ гореспоменута четири извора. Нѣи десетъ могу те истина, ако оѣешъ, са исто толико болестій за еданъ данъ обдарити; али излечити те одъ едне едине примѣне болѣ, — то су редко кадри нѣи десетъ, па за дуги десетъ година. Ты бы веѣъ и найпосле морао прибеѣи каквome лекару, ако то садъ не бы было касно. Потражи дакле за времена добромислеѣегъ лекара, те употреблявай и високо цени важне нѣгове лекове, ма были колико му драго горки! Само кадъ помажу!

Садъ съ Богомъ до прве прилике!

II.

Любезный Велимире!

Да се и најбоља *сатира*, о којој самъ на-
предъ говорю, на различитъ начинъ може
злоупотребиши, ясно е. Али, за милога Бога!
наѣи ми ма како невину и користну стваръ,
која се не бы злоупотребити могла! Па однада
ли тимъ нѣна вредность? Не постае л' и най-
користнии ножъ у руци неразумногъ детета
или смушеняка смртоносимъ оруђемъ? Ние
ли и најболъ лекарство, ако се не употреби
као што валя, отровъ за свакога? — Кам'
една едина сатира (па ма была само маленъ
надписъ или анекдота), изъ кое не бы люди
изводили: то и то ция на мене? Па и ка-
ква бы то слика была, за кою се башъ ни-
како не бы могао пронаѣи оригиналъ ни из-
близа ни издалека!... Али на што писати о
предметима, кои су теби и другимъ разумнимъ
людима давно познати; а за неразумне ово
се и не пише.

Важниа е заръ точка, да ме ко запита и.
пр. ово: „Одкуда теби право, да ты друге
поштене люде кудишъ, да се манама нѣовимъ
смеешъ, или едномъ речи, да пишешъ сатире?
Еда ли си ты самъ тако савршенъ, те се

бринешъ за слабости и погрешке ближњи твои?“ —

То ние, Боже сачувай! По томе и я моимъ противницима радо допуштамъ, да се и они моимъ слабостима и погрешкама смею и ругаю колико имъ е воля, и да уобште кажу свако зло о мени, кое су текъ измислити кадри, као што су то — хвала небесномъ промислу — и чинили. — Ёръ шта е неправедније него то: я да смеъмъ имати неке мане, а они да се не усуде смеяти? Нипошто! Ако се наша руга и покуда, којомъ се узаймно трактирамо, на истини оснива, онда е обома прекрасно поможено, — па нека бы! смеймо се тада еданъ другомъ. А мы, кои смо свагда више склонѣни туђимъ манама смеяти се него ли врлини туђой радовати — судимо л' да сатира ние управљѣна на насъ, но на буда-ластогъ нашегъ комшию, кои заръ то исто смеюћи се о нама мисли — е добро, смеймо се тада сви еданъ другомъ, ругаймо се и манама и казни, кою сви одъ себе одбѣямо, па ту онда заслужиуе нашъ смей најпоштрѣю сатиру.

Па мислите л' збиля, господо! да онай, кои некомъ истину каже, мора увекъ посве савршенъ бити што се тиче силе и богатства, поштѣня и остале врлине? Ние л' ереѣа за насъ, ако и убогій ђаво, па да иначе пит' што има ни зна, може баръ истину реѣи? Вальда му вы то неѣете позавидити, вы, кои сте другимъ врлинама тако окићени?

Не реци овде, милый Велимире, да я самъ *сашуру* пишемъ; я само велимъ: пуно е право, *да се пишу сашуре*. Питачима дакле я бы одговорю овако: Право, сатире писати, дао ми е онай истый, кои е и вама право дао, да ме за то питате. Вы велите любовъ къ свима, и любовъ къ нама самима! — И я велимъ исто. — На ние л' то човеколюбъ: шкодљыве, приленчыве мане огадити; будалаштину нештедити — одвраћати одъ нѣ младежь, и воспитавати изъ младежи разумне граѓане? Треbamъ ли я ту другоꝑ права, него кое имаю моралисте?

„Али“ (чуе се прекоръ) „учена ће расправа или предика убавестити люде пре него сатира!“ — Добро, бы л' да учинимо пробу? Покушайте вазданъ проповедати и пр. тврдици о теми: *шврдисанъ е коренъ свакоме злу* — или гордельивомъ шупляку: *немой мислиши, човече, да си за то што ши е среќа уделила чинъ и званіе, стекао одма и памети!* Тако е, рећи ће обоица зеваюћи, — нема ти горе, него кадъ тврдица за све то већимъ благомъ грамзи, а понекій старешина, ма да е иначе крайна невежа, напие се ка' меови. Слушаюћи или читаюћи таково резониранъ, они ће се заръ похвалити своимъ пріятельима: „Богъ да прости! Башъ леле науке, — ала да красне предике!“ Али то е све, поправке нема ни за длаку. Напротивъ читай цимріи басну *Крылова* о удноме богатцу, кои е, бывши найпре убоꝑ сироме,

добыю одъ некогъ Духа кесу съ речма: Ево ти у овой кеси еданъ дукать, чимъ ты тай дукать извадишь, одма ће се появили другій; тако ћешъ силу Божью дуката имати, докъ едномъ не речешъ: Е садъ ий е доста, моћи ћу одяко задовольно живити. Ёдино само знай, да отуда клетогъ дуката не смеишь потрошити, докъ кесу не бацншь у реку. Ё л' овайтѣ послушао? Већъ сутра данъ збере лепу гомилу дуката, ипакъ не ктеде се съ кесомъ растати. Прође неделя дана, мѣсець на и година; засени му садъ очи грдна гомила злата. Будама! ние се ктео садъ честито ни навести ни напнати — пође къ реци да бацн кесу, и опетъ се врати. У томе и остари, и не само да се осуши као билька, но и жуть постане као истый дукать, кои е непрестано изъ кесе вадю, те наипосле и сконча бедно, наброявши свой деветый миліонъ! — Или читайте басну истога *Крылова*, која е наизгоднѣи утукъ за гордельивогъ невежу, одъ прилике ову:

Парнасъ.

Земльо грчка, добро знана томъ давниномъ седомъ,
Кадъ изъ тебе изгонише бѣге твое редомъ,
Кадъ нѣова добра грешни преузеше люди,
Управляюћ' нѣима цигло ветромъ свое ѣуди:
Тада некій, комъ е Парнасъ приао по свему,
Не устиѣе с', стаде пасти магарце на нѣму.
Не знамъ како, ал' магарцемъ познато бѣише,
Да ту одпре белы Муза саборъ становаше,

Те ће рећи: „Не л' по дару пригнаше насъ амо,
Место бѣлы Муза овде мы садъ да певамо?“ —
„Ха! — продере с' на то еданъ не губимо духа!
Широкоъ свете ты твоега придадни намъ слуха —
Я ђу песму удесити, а вы сложнѣ, друзи,
До края е истерайте, некъ се оре лузи!
Запеваймо данасъ, браћо, одъ свегъ срца радо,
Време дође да мы наше прославимо етадо —
Да мы песмомъ, браћо, пуномъ складности и жара
Далек' гласе надмашимо свы деветъ сестара;
А да нашу юшъ дружину умалили не бы,
За правило пуноважно поставимо себи:
Нема л' когодъ у свомъ гласу магареће сласти,
На Парнасъ га непримати да имамо власти!“
И гле чуда (није чудо то никакво ново) —
Магарци су магареће одобрили слово,
Ударили у певанъ — шта л' е затимъ было?
Газди се е већ наипосле слушат' догрдило:
Снопагнувши дреновачу онъ лютитъ одскаче,
Те съ Парнаса све у оборъ сатера певаче.

*

Наука е, упамтите: Людма шунаъ главе
Нит' ће место ни звание придат' цене праве.

Смео бы се обкладити, да обоица или одъ
другогъ слушаюћи или сами читаюћи ове ба-
сне, нит' ће рећи да су *леие*, нит' ће *зе-*
ваши читаюћи ий, но ће се лакше уверити о
будадаштини свое страсти и баръ потайно
застидити се, све да нико не буде тако услу-
жанъ и *пошшенъ*, па да имъ ускликне: Стан'
почуйте, ту е вама обоици пришивена руга,

и на тебе е тамо циљано казиванѣмъ о лу-
доме цимрѣи, а ты овде имашъ честь упо-
добити се магарѣу на Парнасу... Ванъ ако
ни еданъ одъ нѣи не бы осећао, да е боле-
станъ преболестанъ, ил' бы можда было —
будала одъ рођеня. Наравно да се оваки не-
сретници не могу лечити сатиромъ. А заръ
ће моћи философиѣкимъ расправама?

Но да се повратимо нашој задаѣи! Збиля
ли е сатира редко кадра будале освестити?
Будимо праведни у суђењу! Многогъ ли ћемо
брата наѣи, кои съ пуге несмотрености ту-
ђој будалаштини подража, и као моду уводи
е. Ако се садъ ко нађе, да му смешность нѣ-
говогъ подражаваня одкрѣ: онъ, ако јошъ
мрвицу памети има, мало по мало то ће уви-
дити и отргнути се. Ђръ да се башъ и ра-
зумни люди, ако ниеу на опрезу, будалашти-
номъ исто тако лако, као и доктори кѣвицомъ
могу заразити — то е такође припозната
истина. Али овакове будале (рекао бы) най-
лакше е управо бичемъ сатире, кадъ се нѣимъ
у свое доба замане, нѣјове будалаштине кур-
талесати, или иј у напредакъ одъ подобне
прилепчивости сачувати. — Излажуѣи будале
явномъ подсею, побуђуе сатира у нѣима стра,
како да смешни не постану.

Судите л' вы ипакъ, умна господо, да
ћете више што изградити, ако пороцима люд-
скимъ ратъ обявите или на нѣи заплачете:
тада нама баръ допустите, да имъ се вѣко
насмеемо! Ние ли болъ да тимъ начинномъ

пороцима узаймно на мейданъ изиђемо, вы
огнѣмъ и мачемъ, а мы шаломъ и подсеіеіомъ?
Не помогне л' ни едно ни друго — е добро!
мы смо чинили нашу дужность. Мы се ста-
рамо на примеръ да веселимъ смеюћимъ се
духомъ човеку црва изъ главе извадимо,
а да иначе не вргнемо руку на нѣгову главу,
кою му радо оставлямо. Вы напротивъ вашимъ
озбыльнимъ оружѣмъ кадри сте дабогме више
израдити. Вадећи црва, вы му люто наудите
— често му узмете башъ и саму главу, и
заръ іошъ нешто више. Па тимъ начиномъ
свакако сте више израдили: не само боле-
стинка ослободите одъ црва, но и дружину
избависте одъ обоице на свагда. —

Надао самъ се, милый Велимире, да ће ме
— докъ ти ово пишемъ — моя яка
главоболя проћи; али одиета се чини да е
додиромъ црва іошъ яча настала. Тога ради
я, да те резултатомъ мое главоболѣ не бы
сувише уморіо, најболѣ ћу учинити, ако овде
прекинемъ. Съ Богомъ!

III.

Драгій Велимире!

Юче самъ посла имао съ *непріяшлыми са-
шире*; данасъ се обраћамъ къ онима одъ мои
истина непознаты ал' ипакъ добромислеѣи пріятеля,
кои ми страшноу узвикую: „Ай не
знашъ ли, добаръ човече! да е опасна стварь
дирнути у осово гнѣздо, — да ѣшъ тимъ
натоварити себи непріятель на вратъ? Ниси
ли промислю, да ништа веѣма не раздражуе
него истина, па іошъ кадъ е кажешъ едко
смешеѣи се? Ниси л' никадъ чуо или видію,
да маймуни никадъ жешѣи нису, него кадъ
имъ ругаюѣи се подражавашъ, или имъ зубе
покажешъ? да они башъ тада са све четири
руке човеку у очи полете? Заръ не знашъ,
да се сове и слепи мишеви страше бела дана?
— Ни си л' іошъ никадъ ништа искусію одъ
подобны прогонетва изъ подобны узрока? —
Не бы ли дакле болъ было за твое спокой-
ство, да се манешъ тако тугальивы ства-
рій?“ —

Вы у многомъ погледу имате подпуно
право, сладки пріятельи, и я признаемъ вашу
добру намеру. Да богме да се истина са спо-

койствомъ лако не слаже. Истина, колико е годъ племенита — она тако ствара неприятелъ, као што и притворность и ласканъ ствара приятелъ. Ипакъ комъ ће поштенѡмъ мужу изборъ између обога бити тежакъ! „Само е онај сигуранъ,“ учаше ме добрый мой учитель, „да не ће никогъ увредиши, кои никоме збильски не жели помоћи!“ Ко слободно суди, свагда ће ма на што ударити, али нека се за то не брине много, ако му само ние пакостна намера да люде вређа, и ако е све што пише (у правомъ неизврнутомъ смислу речи) држао за истинито и добро. — У осталомъ могу ли разумнимъ ђутанъмъ више користити, него слободномъ истиномъ, или видимъ ли да истина може да шкоди: тада ђу најболъ учинити, ако усеђутимъ. Уобште ће свакій разуманъ мотрити на свой положай и околности: кадъ? како? и гди? истину говори, те ће ту поступати као разуманъ градилацъ, кои пре свега мотри на землю, гди се сграда има подићи. —

Ты ме не ћешъ право разумети, милый Велимире, ако изъ свега, што е довде речено, заключишъ, да свака будалаштина и слабостъ или свакій порокъ бива предметѡмъ сашире. Никако! Обичне слабости, мане и увреде, кое проистичу изъ незнаня, претераности или невоспитаня, нити вуку за собомъ важны послѣдица — такова и подобна будалаштина или порокъ радо се превиди. Поредъ таковы обичны людій пролазимо као поредъ домаћегъ дрвля у шуми; наслађуемо се нѣговимъ ладомъ, а

не погледамо горе къ нѣму. Найѣмо л' пакъ на какво инострано или реѣе рашѣе, а мы радо беремо съ нѣга листакъ или ти цвѣтакъ, те га чувамо.

Меѣутимъ найтугальвивіа е стварь: *лична сашира*. Она едина, у колико бы е ко ктео употребити, изискуе велико ограниченѣ. Нико нека се *поименце* не споминѣ у сатири, до онай, кои изъ пакости явно греши; то исто важи и за оногъ опакогъ човека, коега мане и преступници *поради досшоинства нѣгового* вуку зле послѣдице за собомъ. Оно дакле, што нит' е владаюѣа будалаштина ни порокъ, но само обична слабостъ, — што ние лукава превара ни злочинство, те по томе мишицу правосудія не ставля у движенѣ, — што уобште нема шкодливогъ уплива и важны послѣдица: — све то ние предметъ сатире.

Да по томе и сви *тѣлесни недосшаци* и *слабости*, по себи сматраюѣи іѣ, не иду у редъ сатире, само се одъ себе каже, на я, познаваюѣи у томъ смотреню срце твое, не треба да речій трошимъ, саветуюѣи те како да се таковимъ недостатцима не наругашъ. — Кадъ н. пр. заматорѣвша *Ева* разроко гледи, *Сара* слабо чуе, а *Ника* вазданъ дугачакъ носъ има: то іѣ онда чини смешнима само у очима малогъ, несташногъ и несмисленогъ дерана. Онъ да е наметанъ, кадъ приметъ на некоме тѣлесне недостатке, съ благодарнимъ ерцемъ помислю бы на онога, кои е нѣму дао здравіе очи и уши, а поштедіо га она-

ковимъ изобилѣмъ носа; али е онъ одвеѣтъ лакоуманъ. Онъ оѣе да се смее, па да тимъ и друге раздражи на смей; нѣговой вољи руженя ништа ние невинно ни поштованя вредно.

Али кадъ она разрока Ева увеле свое дойке на видикъ износи, па јошъ шкилѣнимъ окомъ намигуе; кадъ често заматра, колико е збила подѣйствовала на младе люде, чупкајући свою мараму на врату, или свлачећи рукавицу съ набелѣне руке; едномъ речи, кадъ се јошъ исто као и пре тридесетъ година *залиубљеномъ* прави; кадъ она вређајућимъ безобразлукомъ башъ и у самой цркви на све стране звера, или кадъ у другомъ друштву друго, мало нешто шкилѣе, иначе посве невинно лице, као *врло ружно* прогласуе, едино изъ узрока тогъ што мало шкиљи: онда бы я занета радъ видити твое лице, коимъ гледишъ утаити смей поради оне смешности! — Или кадъ, по себи сажалѣня вредна, глуга Сара у својој петдесетой години ништа радіе не чуе, него нове моде; — или кадъ носомъ богато одаренъ Ника носъ свой у свакій сакривенъ буцакъ безъ нужде забада, те обично намирише тамо више нег' што треба: тада ко оѣе и може, нека се не смее. Я наодимъ да су све те особе смешне, и вредне сатире; премда сумнямъ, да ће сатира кодъ њи увекъ помоћи.

Овакове преболестне особе више пута е одъ њыовы мана исто тако тешко излечити, као и гдикое *горде незналице*, кои обично

одъ двогубе болести болую. Они т. е. не само не знаду оно, што бы требали знаши, но не увиђаю ни то, да ништа не знаду. Тога ради о болестницима ове последнѣ струке очаява и найискусниі лекаръ. Нѣи за то нерадо узимамо за примеръ онде, гди бы смо имали друге учити, да се на нѣи не угледаю; они не заразую лако, те по томе су исто тако нешкодни, као што су неизлечиви. Човекъ, кои іошъ мало само разума има, редко ће овакове тешке болести аплицирати на себе, еръ онъ себе и не држи у томъ рачуну. Човекъ, у коме в іошъ чувство поштена и дужности, постае опоменомъ пре горіи, него болій.

На што дакле навађанѣ посве грубы и неваљалы будала? на што све наменѣне имъ поправке и замазиваня сатирскимъ или моралнимъ, стихотворнимъ или прозаичкимъ лепомъ, кадъ све то ништа не помаже? Ил' заръ наодишъ да в паметно, на опалу ако и помодну куђу лепъ трошити, текъ да се тимъ замажу и сакрію пукотине, рушенѣмъ проузроковане? Оѣешъ ли тимъ обуставити далъ рушенѣ, оѣ ли се зграда радикално излечити? Не веруй, драгіи Велимире! Гди се добаръ темель не полаже, гди нетко, изъ великогъ поузданя у свою главу или у земљиште, утемелѣванѣ и забіянѣ за излишно држи, гди се дубоко у землю пробивши коцеви воспитательне или друге какве сграде ваде и чунаю: ту ће сграда та пре та после пасти, а мимопролазећи, кои в виде, смеляће се.

На што дакле, питамъ и опетъ, бесполезно, управо рећи шкодно употребљаванъ скупо припремљеногъ лена на згради, која е у физичкомъ или моралномъ погледу зло утемелѣна, те тако посве опала? — Штедимо тай лени! Употребимо га на улепшанѣ оны куѣа, кое су добро саграђене, одъ кон поправку исчекуемо, — слѣдовательно кое поправку заслужую.

Но я самъ (видимъ) яко у архитектуру залутао, а не разумевамъ се у нъой нимало. Еле доста тога: сатира мора имати предъ очима поправку, иначе се узалудъ пише. На премда е у осталомъ истина, да она има кудити мане, не пакъ особе манама заражене: то я инакъ нисамъ изъ вида испустіо, како и шта о томе суде побольи сатириписци остали учены народа.*)

Али осимъ свега, любезный мой, треба да утубишъ: колико е годъ за сатириписца асновито, кадъ на десетъ места нађе уедно и будалу, когъ е у своіой соби описао, — далеко ће инакъ болъ быти, ако се онъ у своимъ описима узме на умъ, како да ни еданъ нѣговъ суграђанинъ одма за себе не изведе личну увреду. Читатель нека найпре ориги-

*) Сравни Рабенера сатиру: „Ich halte diejenigen nicht für strafbar, welche ihre Gedanken bei Verfertigung der Satyre auf eine gewisse Person richten. Meine Begriffe, meine Ausdrückungen, meine ganze Arbeit wird viel lebhafter sein, wenn ich ein Urbild vor mir sehe. Ich tadle alsdann nicht die Person, ich tadle das Laster, welches diese an sich hat.“

нале у свомъ суседству потражи, нека найпре
и самъ прене у смей, докъ му найпосле или
нѣговъ или туђъ геній не узвикне:

„Quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur.“

Доста за данасъ!

IV.

Милый Велимире!

То су ти одъ прилике моѣ мисли о сатири,
нѣной важности, користи и т. д. Оне истина
не теку строгимъ редомъ, али се то и не
зактева у виду, у комъ ти ѿ я шилѣмъ; некъ
су ти само разумљиве и поучне! Я самъ мою
дужность учиню, учини и ты твою! Уобште
я самъ могао себи уштедити трудъ, па опо-
менути те само на дѣла, у којима ћешъ то
обширнѣ читати. Инакъ судю самъ: пріятнѣ
ће ти и асновитѣ бити да чуешъ о томе
искрену мисао доброгъ твога сродника, него
науку туђи людѣй. Наравно да бы ти они све
то далеко ученіе казали, него я, кои одъ оногъ
малога, што самъ у школама учю — удалѣнъ
скоро одъ свакогъ ученогъ друженя, — не
мого' чинити употребе. Могуће е дакле да
самъ, као што се и таковимъ високоучени-
цима врло често догађа, у овимъ писемама
погрешю; могуће е да самъ неправо видю
или чуо, и погрешно судю; — али при свему
томе знамъ, да нисамъ имао јдну намеру,
писат' ти неистину. Каквимъ бы се я образомъ

стриць твой звао, да младогъ човека къ себи примамимъ ни за што друго, него да съ нѣмъ шалу проведемъ, да га упознамъ са своимъ или туѣмъ лакрдїама и сленарїама, а после да се смеемъ, гледаюѣи како онъ подражава. Ако збили има гдигодъ таковы лажны прїателя младежи, а ты се изъ срца радуѣи, што ѣи *швоицѣ* стричевима не називашъ! —

Премда ће ти добри сатиреки саставци помоѣи, да люде болѣ познашъ, и премда ти ѣи како за пробуѣенѣ твога оштроумля, тако и за образованѣ духа уобште не знамъ веѣтъ довольно препоручити: то те ипакъ саветуемъ, милый Велимире, да самъ никадъ не умочишъ пера за сатиру, ма да имашъ къ томе све нуждне таленте. У ова наша изображена времена одвеѣтъ е тешко сатире писати, а ѣошъ теже: у свету съ нѣомъ пропевати.

До душе *Ювеналѣ* о томе сасвимъ противно суди, рекавши: *Difficile est, satiram non scribere*; ал' да е онъ ипакъ у наша времена живїо, изоставїо бы ямачно оно „non.“ Не бы сгорегъ было потражити узроке ове промене и редкого поява, као што не бы такоѣе сгорегъ было потражити одговоръ на друга нека питаня, н. пр. Одкудъ да *родишелѣ* обично *по нїювой деци* учимо или поштовати, или сажалѣвати; да они, што се тиче моралности, личе едно на друго, као пресечена ябука? Одкудъ да многїи четрнаестогодишнїи дечакъ, ма да се добро рани, — у мекомъ и топломъ перю снава, и майка га прилѣжно одъ сва-

когъ ветриѣа зашушкава, — одкудъ да инакъ слабъ и блеѣанъ, съ уналимъ и мркимъ прстенцима окружимъ, мутнимъ и плашлѣвивимъ очима, вуче се као жива аветъ? — Или за што многа девойчица, покрай све ране и неге, у цвету свое младости, у годинама радости, као млада црвомъ нагрижена билька, сагиба главу земљи, те веѣъ у само оно доба, кадъ бы за животъ управъ како валя сазрети имала, тужна и ядна у раный гробъ оклизава? — Одкудъ имъ она слабость живота и раздражливость характера, кадъ ево майка ние пропустила силомъ трпати у нѣи кафу, чай, чокуладу и вино? — Одкудъ ненаравно променлива, часъ яка, часъ слаба воля къ елу кодъ млади людѣй, а не пате одъ глѣста? — Одкудъ расеяность душе и рано затунѣнѣ чувствила, особито вида, — слабость памтєня и расудка кодъ младогъ нараштая, кои се родѣо иначе са здравимъ чувствама? — Одкудъ фанатичка сила уображеня, особито при читаню онаковы места, коя чувствєность пробуѣую? Одкудъ наклоность многи млади людѣй къ усамѣнству, безъ озбилаго заниманя? — Одкудъ да младежи догаде и найневинѣ радости? Одкудъ мнитавость и зловоля, чимъ устане ютромъ изъ постелѣ, а башъ у то доба валяло бы да се покаже неослабѣнѣ млаѣанъ саставъ тела у найленшой живости и снази? — У кратко: одкудъ да данасъ имамо човечуляка одъ 14 година, отаца одъ 18 и стараца одъ 24 године? Одкудъ да ови пунонадеждни

абдеритеки синови већ у тридесетой години живота ролу своју обично изиграју?

За изоштрени твогъ расудка предлагемъ ти јошъ некая подобна питања, судећи да не ће на одметъ бити како теби, тако и јошъ некимъ твоимъ *стариимъ друговима*, као:

Одкуда самовоља и пркосъ у данашњимъ нараштају, кадъ ево родитељи све чине, што онъ у тврду силу зактева?

Одкуда да е многій синакъ лакомъ и изешанъ, дочимъ се лакомошти иѣговой на путъ не стае: дочимъ му родитељи довољно ситна трошка дају, не питајући кудъ троши, или му башъ и они сами претоваривају желудацъ свакоякимъ сладкишемъ?

Одкуда да многа красна ћерка ил' доцканъ, ил' понајвише никадъ незабелоглави; а сви ето видимо, да она кругъ млади господичића жельно око' себе скупља?

Одкуда *лажъ и пришворностъ* кодъ деце, дочимъ се родитељи дуго овимъ пороцима смејаше, веруюћи све што дете каже, или люто казнећи га, кадъ бы дете казало иначе непријатну истину?

Одкуда да се прерано замрзе братацъ и сестрица, а овамо су се родитељи за њіове узаймне свађе уобште слабо бринули, или су — до згоде — полетили обома у косе, ни најманъ не испитујући, ко е почетакъ свађи и т. д?

Одкуда да многа майчица, докъ е добре волѣ, превиди многе злоће на деци; а ипакъ за малену стваръ на децу ђини, кадъ н. пр.

млеко на ватри покини, кадъ каква конта стигне, или кадъ несмотрено дете чашу, таньиръ и др. разбіе? —

Одкудъ да театеръ, концертъ, балъ или картанъ многимъ родителъима лѣе пуніе радости у душу, — нѣовимъ очима и ушима слађе прія, — нѣово срце више троне, него тепанъ и скакутанъ нѣове дечице? — Или одкудъ да шеширъ и альина по моди за гдикую матеръ има више дражи и вредности, него прва чаранница, кою е мала *Милева* или *Драгина* сама плела? Еда ли сѹ ове домађе радости само за то несладке, што сѹ *одвекъ ефшине*, и што їй свака *надничарка* може *уживати*?

Као што е вредно одговорити на ова и многа подобна питаня, тако бы него вредно было испитати и появъ: *за што е данасъ шешко писаша сашире*? — Оскудице у пороцима, будалаштинама и смешностима нема заиста; пре ће заръ бити оскудица у оштроумлю, досетности и правой сатири. По томе дало бы се мож'да съ фенѣромъ по людма поћи, нѣи съ нѣовимъ гресима осветлити и путъ имъ показати. Али ко стои добаръ, да не бы ови люди таковогъ пріятеля самимъ ладнимъ ел'ма: шпанскимъ ветромъ и сладоледомъ почастили? Чудно ли се тимъ разлади стомакъ! — Ко намъ далъ добаръ стои, да не бы наишли на носве мале угуреузе, кои ће, дречећ' да имъ се главице распукну. — ополчити се на фенѣроносца, рек'о бы е онъ нѣи ктео осветлити и убавестити, нѣи, кое

опъ мож'да у нѣовомъ удиу и мрачности ние ни спазіо, нити бы іи икадъ удостоио таковогъ освѣтленя и пажнѣ, ако е радъ на свагда нераскретити са свима разумнимъ людма! — Ко намъ ямчи, да не ће люди понекоме фенѣръ изъ руку изтргнути, а тимъ тихо и скромно гореѣу свеѣу у ясну буктиню, на тако и освѣтлѣнѣ у пожаръ преобратити!

Уобште мы не живимо у времену, гди бы правична, поучавајућа и исправляјућа сатира смела главу подићи съ ономъ слободомъ, коіомъ е она навикла пороке и будалаштине людске шибати. Не велимъ да сатиру злоупотребимо; то не! Инакъ нека се зликовацъ, ма колико отмѣнѣ. — будала, ма колико богата и моћна, нѣнога бича има бояти. У *Лондону* е често найзнатниі великашъ чуо горку истину, па е при томе ѣутати, — или безъ нардона поправити се морао!

Али време е да заключимъ. — Тебе, драгій Велимире, светуемъ, да ове мое мисли примишъ као огледало, у комъ да се често огледашъ, не да тимъ постанешъ суетанъ и гордъ, но да испиташъ и познашъ самъ себе, да поштуешъ мени и теби врху свега драгу истину, и да обљубишъ чисту добродѣтель и истиниту заслугу.

Буди здравъ, и гледай да се извршени желѣ мое разумнимъ, прилѣжнимъ и уобште морално добримъ владанѣмъ све то способниі и достойниі покажешъ.

СИТНИЦЕ.

Женскій смей.

У друштву многи женски особа спазіо самъ често, да се младе девойке у какавъ буцакъ гомилама скупляю, тамо шануѣу, а мало после оѣе да се погуше одъ смея. Предметъ нѣюве конверзаціе мора да е одвеѣъ забаванъ и весео, а при томе и нуѣъ тайне; еръ колико бы годъ нутій запитао, оне бы ми гроотомъ смеюѣи се одговориле: *ша ние нишша!* меѣутимъ наставиле бы шанутанъ, и наново пренуле у смей.

Предметъ овы женски мистерія никадъ нисамъ могао докучити, ипакъ лепый полъ поштуемъ толико, да не могу пристати узъ оно миѣніе, кое неки люди о овомъ тайномъ шанутаню и кликотаню имаю. Кадъ се то ееть младе госпоѣице овако на страну по-вуку, тада неки люди обично мисле, да оне то чине текъ да кога у друштву иземею, други, и то млади люди потврѣую, да та-кове госпоѣице говоре тада о стварима, кое бы имъ стыдно было явно изреѣи, — о ства-рима, кое бы ласно нѣювомъ поштенемъ имен-ну шкodu нанети могле, кадъ бы се обелода-нине.

Я нит' веруемъ, едно ни друго; али инакъ веруемъ, да кадъ бы се оне ма за какву невину стварь или за какву му драго маленкость смее, явно бы баръ исповедиле: смеемо се за маленкость ту и ту. Доста тога, да я узрокъ овогъ тайногъ шапутаня и смей никадъ известно нисамъ могао дознати. До душе смотрио самъ разлику између смее, а то ми као неку мисао ули у главу. Ёдна се само осмешкуе, друга се яче смее, трећа се смее гроотомъ. Не ће л' тай смей бити отудъ, да лепоту своју на видикъ изнесу? — Ёдна се само смеши, еръ јој ямице на образи лепо доликую; друга се смее, да покаже најлешне, најбелъ зубе (у ово наше доба највећу редкость); трећа се извитопери, текъ да јој се облыи алавастерный вратъ види. —

Некій шта више ктеде ово шапутанъ и кликотанъ одбити на *недосташакъ разума* (то мора бити да е было какавъ злобанъ опадникъ!) Онъ ми рече у некомъ друштву, башъ кадъ самъ се я смею овомъ чудіо: „Оне се смею, докъ бы имъ валяло плакати, — одговараю, кадъ бы имъ ѣутати требало, — а ѣуте, кадъ се одговору надашъ.“

„Зла жена.“

„Заръ не ѣшъ данасъ у театеръ?“ питаше нека гоена свогъ господина, „чуемъ

представляе се I. С. Поповића „*зла жена*.“
— „О, не ће бити нужно да идемъ“ одговори супругъ, „то е текъ преводъ, а я имамъ кодъ куће башъ самъ оригиналъ.“

Луксусъ и распуштеность.

Летописи града Генфа у Швайцарској, показую непрекидний ратъ свештенства а такође и светеке власти противъ *луксуса и распуштености*. Крајња строгость и чистота нарава, како у јавномъ, тако и у приватномъ животу, бјаше нѣова главна цѣль, а мислили су, да такову само најстрожимъ законима и уредбама достићи могу. — У 16-омъ веку бјаше свакій онај, за когъ бы се очевидно доказати могло, да е *каршашъ* одъ заната, — срамнимъ стубомъ, узъ кои се злочинци вежу, кажићу, при чему съ обещенимъ о вратъ картама морао бы три дана свету на видикѹ стаяти. — *Игру* (плесанѹ), премда су е грађански закони трпили, бјашу ипакъ забранили свештеници. По томе два одлична судца, кои су у некомъ селу среза свогъ играли, достану затвора и плате нешто глобе. — Све ове уредбе были су течаемъ 17-огъ столећа вебомъ строгошћу поновљене. Године 1650 учини конзисторія озбиљна представлєня, како да се забрани игра, кою она називаше предхрамїемъ блуда.

На двадесетъ година доцнѣ буду прогнани сви свирачи изъ области Генфа, а женама се забрани косу коврчити. — Ципелари и кроячи, кои бы покушали да нове моде уведу, были бы кажиѣни затворомъ и знатномъ глобомъ. Еданпутъ дође госпа нека у цркву съ лепеномъ, — клиръ и магистратъ не остану дужни томъ покору: лепену буде рукомъ вешача спалѣна. — А како у данашнѣ доба стваръ стои? Данасъ е правлѣнѣ лукеуріозне робе главанъ део обртности не само у Генфу, веѣъ у читавой Швайцерекой!

Дѣла Зороастера.

Дѣла Зороастера была су, као што преданія гласе, на 1260 волуйски кожа списана. — Такавъ еданъ екземпляръ у наше доба стао бы нешто трошка!

„Света света.“

Не могу префутати ову врло карактеристичку црту духа о некомъ старомъ Црногорцу, кои на смртной постелѣи лежаше. Дуовникъ га опомене, да свима своимъ неприятельима опрости, другчіе — вели — не можешъ весео поѣи съ овогъ света. Стараць се тешко даде на то приволети, ипакъ склони се некако — опрости свима, само едномъ не ктеде. Дуовникъ га преклиняше спа-

сеніємъ душе, докѣ га не наговори, да све опрости и овомъ последнѣмъ неприятелю. „Е, дакле,“ — рече старацъ, окренувши се къ синовима, — „чуєте ли, я му праштамъ, али, децо! ако се вы икадѣ съ нѣмъ поми- рите, я ѣу се одъ лютине и у гробу преврнути!“

Историчка истина.

А. Катона у књизи своіой *Hist. Metrop. Solocs. Eeccl.* поминѣ начинѣ, коимъ е митрополитъ калочкій Гаврило Патачиѣ (1733 — 1745) некадѣ уводіо маѣарскій езикъ у Калочи, гди су скоро сами овейни Срби жи- вили. Каштига одъ 12 форинтій плати 12 батина наменѣна біяше свакомъ Калочанину, кои бы едну ербеку речъ проустіо. — *O tem- pora! O mores!*

М о д а.

Скоро бы се могло реѣи — да е про- менљива клима узрокъ што светъ моде ме- ня. Паризъ меня свакій месецъ дана свое но- шиво, па и мы съ нѣмъ; Камчадалацъ и Пер- сіянацъ не чини тако. Увераваю, да се крой альбине Тамерланове, коя се іошъ и данасъ може видити, ни за длаку не разликуе одъ саданѣгъ персіянскогъ одела.

Отацъ светує сина.

Не трпи, сине мой! око' себе ласкателъ,
као што кипресъ не трпи црве!

Учи се самъ, пре него што другогъ будешъ
учіо! Не угледай се на лекаре, кои, као кројачи,
уче крој на туђој чоји!

Не шилѝ пса по месо и не залажи ягнѝ
кодъ куряка!

Почитуј у човеку образъ Божій!

Ако не знашъ пута, узми путевођа!

Опрости, па ће ти се опростити! Подај,
па ће ти се дати! Учи се у својој кући бити
оно, што си самъ обвезанъ бити свуда и
свакоме!

Не узаймљуј силніємъ одъ себе!

Оћешъ ли да познашъ безаконоика, гледи
га, кадъ непријатељ нѝговъ руку сломіе!

Не осуђуй, па не ћешъ бити осуђенъ! Опра-
штај, па ће ти се опростити. Све што желишъ
да ти люди чине, чини и ты нѝма. Ко самъ
има прозоре, нека не лупа комшинске!

Буди споръ у говору, брзъ у слушању,
и споръ на гнѝвъ; еръ гнѝвъ човечіи не чини
оно, што є право предъ Богомъ. Али є ладна
крвь више несреће проузроковала, него гнѝвъ.

Не држи ништа за маленкостъ! Песчана
зрна чине брегъ, хитре мисли вечита дѣла.

Разумъ є нашъ анђеол бранитељ, — нѝга

питај и сеќай се последка, па не ћешъ никадъ зло учинити.

Не буди будала, кои свое срце има на езикѹ, но мудрацъ, кои свой езикъ има на срцу!

Ватај се сталны, поштены людій, дѣлай непревртливо и неуморно; не дай се успавати, преварати, ни за гадномъ себичношћу повести. — Издурай, и уживай сладку наплату свое савести, свога срца!

Чувай се кула по воздуху! Оне насъ оману своимъ пріятнимъ изгледима, те земаљску ову тавницу сносимо; али немој да зажелишъ живити у њима. — Чувай се и надежде, — вештице, коју никаква ватра не спалюе! Нѣнь гробъ, ако іой се еданпутъ подашъ, быће съ твоимъ гробомъ ископанъ. Држи се истине!

Савладај гордость, властолюбъ, похоту, цимрисанъ, освету и себичность, ако си радъ быти добротворъ людій, и юнакъ добродѣтели.

Буди праведанъ, буди истинитъ, буди достоянъ себе; тада те не ће моћи поколебати ни люди ни судбина!

Оно, што е *найлакше*, *наипростіе*, често ћешъ *найтеже* наћи.

Човекъ на когъ се гнѣвишъ, нека е твогъ гнѣва вреданъ.

Ишти и очекуј мало одъ людій — ишти, очекуј много одъ себе самогъ. Буди строгъ

судія према себи, благъ према слабостима други людій!

Према гордомъ човеку оружай се ладно-крвношћу, на си нѣговой сили одузео жаоку!

Болъ ти е ма и међу злочестимъ людма живити, него далеко одъ своју людій. Болъ ти е да те бура првомъ приликомъ на пристаниште избаци, него да погинешъ на тишини морској!

Као што редко има комплимента безъ сваке лажи, тако (веруй) редка су грубiянства безъ сваке истине.

Изясни се за едну стваръ, и држи се нѣ! Бръ болъ ти е, да мислишъ и живишъ по начелу, по правилу, кое си еданпутъ за свагда испитао и за сходно твојој собственој ћуди нашао — него да судишъ данасъ овако, сутра опетъ онако — да се ономе данасъ дивишъ, што си юче презирао — да се опетъ сутра каешъ што си данасъ чинио, — те у тој вечитој борби не можешъ да се помиришъ са самимъ собомъ, нити да икако уживашъ животъ.

Како срећу, кој ти се осмејуе, сносио будешъ, тако ће и тебе светъ сносити: покажешъ ли се смеранъ, завистъ ће морати онемити, те ћешъ одобренъ прiјатеља твои и почитанъ света поживѣти; заврти л' ти се мозакъ, сватко ће се тада ополчити, твои најбољи прiјатељи одступиће одъ тебе, а остали ће радити о твојој пропасти.

питай и сеѣай се послѣдка, па не ѣешъ никадѣ зло учинити.

Не буди будала, кои свое срце има на езикѣ, но мудрацѣ, кои свой языкѣ има на срцу!

Ватай се сталны, поштены людій, дѣлай непревртливо и неуморно; не дай се уснавати, преварати, ни за гадномѣ себичношѣ повести. — Издурай, и уживай сладку наплату свое савести, свога срца!

Чувай се кула по воздуху! Оне насѣ оману своимѣ пріятнимѣ изгледима, те земаљску ову тавницу сносимо; али немой да зажелишѣ живити у њима. — Чувай се и надежде, — вѣштице, кою никаква ватра не сналюе! Њѣнѣ гробѣ, ако іой се еданпутѣ подашѣ, быѣе сѣ твоимѣ гробомѣ ископанѣ. Држи се истине!

Савладай гордость, властолюбѣ, похоту, цимрисанѣ, освету и себичность, ако си радѣ быти добротворѣ людій, и юнакѣ добродѣтели.

Буди праведанѣ, буди истинитѣ, буди достоянѣ себе; тада те не ѣе моѣи поколебати ни люди ни судьбина!

Оно, што е *найлакше*, *наипростѣ*, често ѣешѣ *найтеже* наѣи.

Човекѣ на когѣ се гнѣвишѣ, нека е твогѣ гнѣва вреданѣ.

Ишти и очекуй мало одѣ людій — ишти, очекуй много одѣ себе самогѣ. Буди строгѣ

судія према себи, благъ према слабостима други людій!

Према гордомъ човеку оружай се ладно-крвношѣу, па си нѣговой сили одузео жаоку!

Болъ ти е ма и међу злочестимъ людма живити, него далеко одъ своју людій. Болъ ти е да те бура првомъ приликомъ на пристаниште избади, него да погинешъ на тишини морској!

Као што редко има комплимента безъ сваке лажи, тако (веруй) редка су грубјанства безъ сваке истине.

Изясни се за едну стваръ, и држи се нѣ! Брѣ болъ ти е, да мислишъ и живишъ по начелу, по правилу, кое си еданпутъ за свагда испитао и за сходно твојој собственој ѣуди нашао — него да судишъ данасъ овако, сутра опетъ онако — да се ономе данасъ дивишъ, што си юче презирао — да се опетъ сутра каешъ што си данасъ чинио, — те у тој вечитој борби не можешъ да се помиришъ са самимъ собомъ, нити да икако уживашъ животъ.

Како сређу, коя ти се осмејуе, сносио будешъ, тако ће и тебе светъ сносити: покажешъ ли се смеранъ, завистъ ће морати онемити, те ћешъ одобренъ пріјатеља твои и почитанъ света пожити; заврти л' ти се мозакъ, сватко ће се тада онолчити, твои најбољи пріјатељи одступиће одъ тебе, а остали ће радити о твојој пропасти.

Капля воде направи себи и у најтврђемъ камену рупу, кадъ често на нѣга пада; тако веруй да ће и добра речъ, ако не данасъ, а оно сутра имати места.

Само очи твое желе много, — потреба в умерена и съ малимъ задовольна.

Имашъ ли коме да обявишъ тужне вѣсти, а ты не прелази съ манѣ на већу, но съ веће на маню; тада она вѣсть у којој е манѣ туге, по разлики постае утеха.

Побеђуй себе самогъ, тада си храбаръ и безъ мача у руци. Храбрость се пише за све, као со'.

Не старай се за сутрашній данъ! Доста е, што свакиј данъ има свое муке.

Упамти добро: ко е тигаръ у кући, обично е овчица изванъ куће.

И ово добро упамти: спокойство и слава редко су добри пріятельи.

Буди свагда спокойанъ и храбаръ: владаћешъ судбиномъ, докле годъ са собомъ владашъ.

Ако се твой пріятель гнѣви на тебе, ты му подай прилику, да ти велику любовъ укаже; тимъ се мора топити нѣгово срце, и онъ ће те опетъ любити.

Страданѣмъ учишъ се размишлявати. Медъ мудрости за животъ у свету не купи се съ цвећа, но съ трня.

Истинитомъ пріятелю жертвуй све, само не дужность!

Само ако си истинитъ са самимъ собомъ, кадаръ си быти истинитъ према другима.

Кадъ веѣхъ знашъ да е нетко слепъ, онда ти се чини, да то съ леѣа на нѣму позвати можешъ.

Подай весело што даешъ! Давацъ, кои се вазданъ мисли шта ће дати, не дае одъ срца но одъ разума.

Ако брзо съ мрака на светлость изиѣшъ, изложиѣшъ опасности очи свое.

Кадъ поѣшъ спавати, помисли на смрът; кадъ се пробудишъ, помисли на животъ!

Ако тврдуешъ, веруй ми да више едешъ него раскошникъ, ерѣ едешъ самогъ себе.

Кадъ у коцкарници платишъ учинѣнъ дугъ, сети се тада и рачуна съ Богомъ!

Често велишъ „свеша освеша,“ а не помишляшъ, какво богохуленѣ лежи у тима речма!

Ако милостинѣ делишъ, на иѣ гласно на тржишту трубишъ, тада имашъ до душе пуну кесу, али занета празно срце.

И самомъ немаку не откривай тайну свога срца, ерѣ издая се такоѣ чита на очима.

Сине, благо теби, ако на питанѣ: шта си у свету чинио? можешъ одговорити: „Поштенѣ е мой занашъ!“

Почетакъ е често у твојој власти, среда ретко, а коначъ никада.

Добро е (и више него добро, еръ е преко нужно), да точно знашъ на чему си, и на што се имашъ ослонити, — то ће рећи: нити да те лажна сигурностъ заслепи, ни стра у невреме збуни тако, да гасећи малу ватру латишъ се зейтина уместо воде.

Знай да ону жену валя презирати, која, имајући децу, тужи се на дуго време.

Ако — сирома будући, — не ћешъ ни съ кимъ да се мешашъ, но само съ богатама, — онда ће те мрзити они, које избегавашъ, а презирати они, којима се намећешъ.

Вино ти е као ватра и вода — честитъ слуга, али врло рђавъ господаръ.

Лакше ћешъ своје страсти преиначити, него савладати.

Не угледай се на несретнике, кои су изванъ куће свагда добре волъ, а дивљачностъ своју штеде за кућевну потребу.

Г. Г. ПРЕНУМЕРАНТИ.

АРАДЪ.

(Одъ г. Триф. Мариновића.)

Нъгово Высокопреосвещенство Господинъ Проконій Ивачковићъ, православный Епископъ Арадскій. Г. Г. Юванъ Петровићъ, сенаторъ; Пет. Петровићъ, адвокатъ; Анд. Станковићъ, перцепторъ, Ђ. Радакъ, учитель; Урошъ Кудрићъ, економъ; Григ. Анастасъ и Ђ. Станковићъ, трговци; Макс. Драгићъ, сапунѣя; Еман. Михаиловићъ, чизмаръ; Лаз. Адамовићъ.

(11 ком.)

БАЯ.

(Одъ г. Сим. Станковића.)

Г. Сима Станковићъ, учитель. Госпоѣ Марія Фотићъ, за кћерь и унуке 4 ком.; Алекс. Шимићъ, трговацъ.

(6 ком.)

БЕОГРАДЪ.

(Одъ г. Петра М. Стефановића.)

Г. Г. Конст. Н. Хали-Селаковићъ, регистраторъ княж. канцеларіе. Петаръ М. Николићъ, писаръ суда вар.; Сретенъ Борисављевићъ, рачуновод. економ. тош.; Юв. Вельковићъ, канцелиста 2 к.; Фил. Валтеръ 2 к. факторъ кн. срб. печатнъ; Юв. Живковићъ 2 к., стар. унтерофицеръ и ревиз. кодъ ђум. Беогр.; Г. Г. Коста Антула, Тома Андреѣвићъ, Ђ. М. Радовановићъ, Пет. Николићъ, Ђ. Живановићъ, Миланъ Каснаръ, Юванъ Марковићъ, трговци. Юв. Николићъ, златаръ; Дим. Огняновићъ, казанѣя; Ник. Николићъ, шустеръ; Пав.

Степинъ млинар. калфа; Іов. Обрадовићъ, шустеръ;
Іов. Баићъ, трг. калфа; Лаз. П. Лазаревићъ; Сим. С.
Пискаровићъ и Вас. Тоскићъ трг. калфе. Іов. Радосав-
лѣвићъ, кроячъ и меанѣя; Стоянъ Сарафъ Костићъ,
ученикъ. (30 ком.)

(Одъ г.г. Міята Ђ. Радосавлѣвића III. лет., и Іов. Се-
лаковића II. лета Богослова.)

Свршавајући питомци Семинаріе Београдске:

Г.Г. Крста Новаковићъ, Тодоръ Божићъ за с. Блиса-
вету, Иванъ А. Марковићъ, Милутинъ Новаковићъ
за брата Владимира, Јованъ Марковићъ за синовца
Атанасія, Светозаръ Стефановићъ за с. Софию, Сте-
фанъ Милошевићъ за с. Неду, Витомиръ А. Поповићъ
за брата Лукіяна, Ранко Милановићъ, Даніјлъ Орелъ.
(10 ком.)

Питомци III. лета.

Г. Г. Јованъ Поповићъ, Јованъ А. Максимовићъ,
Јованъ Ђурићъ за с. Митру, Јованъ Тришићъ, Фи-
липъ М. Поповићъ, Михаиљ Ат. Благоевићъ и Ми-
хаиљ А. Анђелићъ за с. Милеву, Миладинъ Поповићъ,
Илія Поповићъ, Илія А. Любинковићъ, Сретенъ По-
повићъ за синовца Владислава, Вучко Николићъ за
брата Косту, Живота Јовановићъ. (13 ком.)

Питомци II. лета.

Г. Г. Павле М. Милетићъ, Аврамъ М. Поповићъ,
Обрадъ Адамовићъ, Неделько Баићъ за синовца Ми-
ленка, Миланъ Тирићъ, Димитріе Дукићъ за бр. Ан-
дрију, Сава Косановићъ за бр. Ристу, Гаврилъ Е. По-
повићъ, Димитріе М. Јовановићъ за бр. Алексу, Ми-
лошъ Вучићевићъ, Сава Аћимовићъ, Стоянъ Николићъ,
Атанасіе Протићъ. (13 ком.)

Питомци I. лета.

Г.Г. Атанасіе Петровићъ, Атанасіе Димитријевићъ,
Стеванъ Ракићъ, Мирко Петровићъ, Филин Поповићъ,
Димитріе Илићъ, Драгутићъ Вуядиновићъ, Евтиміе
Поповићъ, Милићъ Поповићъ, Михаиљ Поповићъ,

Марко Лазаревићъ, Димитріе Поповићъ, Илија Симићъ, Добросавъ Пантелићъ, Живко Поповићъ, Коста Поповићъ, Стеванъ Протићъ, Савва Пржићъ, Алекса Марковићъ, Милошъ Поповићъ за бр. Алексеу, Миленко Димитрієвићъ, Јованъ Трифуновићъ, учен. IV р. гимн. Беогр. Г. Стойко Аћимовићъ учит. у Старой Србіи за себе и побратима свогъ Константина Зубана уч. II р. Гимн. Беогр. 2. ком. Міятъ Ђ. Радосављевићъ скупитель пренумеранта за кума свогъ г. Милана учит. общт. Рибарске и за г. Живана Зорића ерея Рибарскогъ 2 ком. 28. ком.

(Одъ Тодора Малешића и Гавр. Јовановића
ученика II. гимн. разреда.)

Г. Г. Слуш. I. год. Богослов: Сава К. Косановићъ и Сима Чайкановићъ. I. год. Богосл.: Ник. Јовановићъ и Стойко Аћимовићъ, ученици VI. гимн. раз. Владим. Стояновићъ и Пет. Арсенијевићъ, II. гимн. разр. Јов. Радойковићъ, Милое Милоєвићъ, Гавр. Јовановићъ, Бѣр. Поповићъ, Милија Трифковићъ, Пав. Михаиловићъ, Паунъ Протићъ, Радисавъ Милошевићъ, Вас. Давидовићъ, Триф. Милоєвићъ, Ђ. Палакоча, Атан. Мирковићъ, Стояд. Јовановићъ, I. гимн. разр. Илија Арсенијевићъ, Петаръ Любичићъ, Фил. Васићъ, Яковъ Яковљевићъ, Дим. Сосићъ, учен. II. осн. разреда. 24. к. — св. 119.

Б Е Ч Ђ.

(Одъ г. Пере плем. Деспинића, правослова.)

Г. Г. Пера Деспинићъ одъ Коморишта, правосл. 2. к. Алексе. Вукашиновићъ, докторантъ права, 3. к. Вас. Груићъ и Пера I. Стеићъ правослови; Гавр. Јанковићъ, ђакъ трг. шк. 7. ком.

ВРШАЦЪ.

Нѣг. Високопреосвѣщенство, Господинъ Емилијанъ Кеићелацъ, правосл. Епископъ Вршачкій и проч.

ВУКОВАРЪ.

(Одъ г. Косте Михайловића.)

Г. Г. Юв. плем. Рогулићъ, Анаст. плем. Замфиръ, Пав. Герчићъ, адв.; Пав. Јовановићъ, адв. за кћерь Ану; Алекс. Димитрієвићъ; Коста Михайловићъ, Ђоко Михайловићъ, Ђ. Георгієвићъ, Кост. Адамовићъ, Васо Марковићъ, Тошо Михайловићъ, Ст. Бирра, Гав. Романовићъ, Юв. Рончићъ, Алекс. Панићъ, Дим. Бирра за сина Ђоку, трговци. — Ђоко Дамяновићъ, казанџія за сина Косту; Кузм. Гргуровъ, сапунџія за сина Стефана; Юв. Јовановићъ, абаџія за сина Михаила; Ст. Ковачевићъ, шнекулантъ; Андро Поповићъ шнек. Триф. Обрадовићъ лебцелтеръ. (22 ком.)

ЗЕМУНЪ.

(Одъ г. Петра М. Стефановића.)

Г. Г. Петаръ Јовановићъ, ц. кр. мајоръ у пензији, Георг. Каравелопулосъ, стар. учит. грчке школе; Юв. Јовановићъ, сврш. клир. и учит. — Стеф. Јоксимовићъ, Игн. Павловићъ Карабукаръ, Игн. Василиєвићъ, Алекс. С. Теодоровићъ, Дим. Ж. Максимовићъ, Леонидасъ Думча, Паусаніасъ Н. Деметриадесъ трговци. — Юв. Богићевићъ месаръ, Атан. Г. Галасуда и Юв. Милутиновићъ трг. калфе. (13 ком.)

ПРИГЪ.

(Одъ г. Стеф. Коядиновића.)

Г. Г. Пет. Марковићъ и Пав. Живзновићъ, избр. чл. общ. и сенатори. Ник. Симеоновићъ и Урошъ Вуићъ, трговци. Ник. Тадићъ, економъ на добру г. Юв. плем. Рогулића у Шатринци; Стеф. Добричићъ, берберинъ; Пав. Марковићъ, коларъ и люб. читаня; Тоша Марковићъ, земичкаръ; Мита Ђурчићъ, кројачъ. Читаоница Прижка. Стефанъ Коядиновићъ, скупитель. (11 ком.)

КАНЬИЖА (Стара).

(Одъ г. Луке Завишића, изсл. Бележника.)

Честн. г. г. Димитр. Янковићъ и Любом. Зубковићъ, пароси. Г. Г. Лаз. Татићъ, общт. касиръ; Алекс. Татићъ, полиц. — комес.; Јов. Поповићъ, представи. общт.; Теофанъ Татићъ и Дим. Поповићъ, трговци. Стефанъ Куруцъ, трг. за унука Милана; Григ. Летићъ за сина Александра; Сава Мога, трг.; Светоз. Завишићъ, регулацие Тисе реквизиита надзиратель; Северианъ плем. Нинчићъ, и Ђ. плем. Нинчићъ, Куріалисте. Сава плем. Меѣанскій ученикъ. Бранко Димитрашевъ, Турчія; Исид. Стояновићъ, лебцелтеръ; Светоз. Атанасіевићъ; Новакъ Татићъ. Госпоја Катарина удова Чаврговъ. Теод. Николићъ чизмаръ.

(20 ком.)

КАНЬИЖА (Турска).

Г. Сава Фиреѣхазкій, бележникъ.

(6 ком.)

КАРЛОВЦИ.

(Одъ г. Јов. Димитріевића, клирика III. лета.)

Г. Г. Клирици: Лаз. Јовановићъ, Миланъ Јовановићъ, Пав. Борићъ, Миланъ Вучковићъ, Цветко Милићъ, Урошъ Мирковићъ, Стеф. Радоичићъ, Младенъ Георгіевићъ. — Ученици VI. разр. гимн.: Вас. С. Константиновићъ, Ђ. Иванићъ, Миланъ Н. Жанъ, Јос. Беличевићъ, Сим. Павковићъ, Ђ. Медурићъ, Вас. Вучковићъ (II раз.). Јов. Н. Чаркаѣя и Алекс. Радовановићъ, трговци.

(17 ком.)

МИТРОВИЦА.

(Одъ г. Дим. Прокића.)

Г. Г. Цветко Првуловићъ, ђумрукѣя у с. к. Митровици за синовца Светозара; Јос. Керняићъ за сина Александра, практ. кодъ рачуноводства. Ник. плем. Баићъ, Стеф. Михаиловићъ, Дим. Дробацъ, Дим.

Новаковићъ за кћерь Зораиду, Іов. Ж. Радосављевићъ
 трговци. — Коста Крстићъ чаругѣ., Ђ. Лазићъ, пе-
 каръ. Ђ. Янковићъ, гостоприм. Ђ Јовановићъ за си-
 нове Адама и Димитрія 2 ком. — Госноя Катарина
 удова Калаинъ. Госноя Персида Ратковићъ. Господи-
 чне: Катар. и Анна Карамарковићъ, Христина Бео-
 градацъ, Анка Лукићъ изъ Язка. Г. Дим. Прокићъ за
 кћерь Марию. (18 ком.)

НОВЫЙ САДЪ.

Нъгово Высокопреосвештенство, Господинъ П л а-
 тонъ Атанацковићъ, прав. Еписк. Бачкій и пр. —
 Преч. г. Псид. Коларовићъ, епископскій протосин-
 џелъ и мон. Ковили пастоятель. Чест. г. г. пароси и
 конз. прис.: Г. Вуковићъ, Алекс. Захарићъ, Андр. Мо-
 нашевићъ, Мат. Костићъ. — Г. Пав. Николићъ, Баата,
 пар. и катих. — Господа: д-ръ Јованъ Хацићъ, пенз.
 врховногъ зем. суда присѣдникъ; Алек. Георгиевићъ,
 секретаръ окр. суда; Гавр. Јовановићъ, окр. суда по-
 моѣникъ. Д-ръ Дан. Медаковићъ, издав. срб. Днев.
 и Сед., Ђ. Поповићъ уредникъ С. Д. и Седм.; г. г. ад-
 вокати: д-ръ Светоз. Милетићъ, А. Шевићъ, Григ.
 Јовшићъ, Кост. Псаковићъ, Радивой Стратимировићъ
 кулиинскій, Андр. Петровићъ. — Јов. Бошковићъ, док-
 торантъ права и срб. писатель; І. Јовановићъ; Ра-
 досл. Манойловићъ, окр. суда официалъ. Н. Тапавица,
 ц. кр. канцетанъ; Јов. Стояновићъ; Живко Ракићъ, по-
 штаръ; Емилъ Чакра; Честн. г. Марко Станићъ, па-
 рохъ грчкосаединѣне цркве; Боголюб Стаматовићъ,
 приват. — Господари: Тоша Савићъ, І. Ф. Костићъ,
 Псакъ Вуковићъ, Н. Башићъ, Теод. Николићъ, Пет.
 Политъ. Дим. Обрадъ, трговци. Ђ. Радаковићъ, Стеф.
 Ёленићъ.

Госпоє: Александра Маринковићка; Јованка Дерра;
 Ёлена Косировићка; Марија Недѣлка. (4 ком.)

(Гимназія.) Г. Добривой Вукадиновићъ, професоръ.
 — Ученици: Сим. Величковићъ, Дамянъ Армашъ и
 Сава Димитрієвићъ, изъ Букурешта; Стеф. Бошко-

виѣтъ, Пав. Белянскій, Аѣимъ Анастасіевиѣтъ, Дим.
Ювановиѣтъ, Арс. Предиѣтъ, Коста Радуловиѣтъ.

(10 ком.)

(Одъ г. Лаз. Илиѣа учителя.)

Г. Гавр. Матиѣтъ, адвокатъ. — Юв. Дудиѣтъ, трг.
помощникъ. Ученице женске школе: Катар. Банче-
виѣтъ, Елена Ювановиѣтъ, Анна Янковиѣтъ, Елена Пе-
таковиѣтъ, Марія Ковиѣтъ, Марта Вуковиѣтъ, Персида
Савиѣтъ, Ана Плавшиѣтъ, Марія Поповиѣтъ, Софія Ге-
оргіевиѣтъ, Катарина Радониѣтъ, Катица Ювановиѣтъ,
Катар. Янковиѣтъ, Ана Ювичиѣтъ, Катар. Циковацъ,
Елена Миланчиѣтъ, Елена Ишиѣтъ, Ефимія Загорица,
Марта Калиѣтъ, Марія Юнгеиртъ. — Петаръ I. Ши-
лиѣтъ, учен. нем. школе. (23 ком. — свега 73.)

ПАНЧЕВО.

Г. Г. Конст. Арсеніевиѣтъ, протопресвитеръ; Вас.
Живковиѣтъ, парохъ Панчевачкій. Стеф. Янковиѣтъ;
трговци: Ник. Турчинъ, Ђ. Т. Милутиновиѣтъ, Юв.
Крстиѣтъ, Аронъ Лепедатъ, Тод. Павловиѣтъ, Марко
Станишиѣтъ, Алекса Влаовиѣтъ, Глиг. Ламбовиѣтъ, Дим.
Поповиѣтъ, Марко Суботиѣтъ, Юв. Маринковиѣтъ, Ан.
Марковиѣтъ, Ђорђе Павловиѣтъ. (20 ком.)

(Одъ Петра М. Стефановиѣа.)

Г. Г. трговци: Юванъ Петровиѣтъ иначе Бугаринъ,
Пав. Николиѣтъ, Аѣимъ Ювановиѣтъ, Пав. Ђукиѣтъ. —
Соф. Ранковиѣтъ, трг. изъ Белегиша, Мат. Веселино-
виѣтъ, трг. изъ Ковиля. Дим. Николиѣтъ изъ Митр.
Сим. Милутиновиѣтъ изъ Руме. (8 ком. — св. 28.)

ПЕТРОВО СЕЛО (у Банату).

Г. Димитріе Агора, учитель.

ПЕШТА.

(Одъ г. Ђ. Вукичевиѣтъ правника.)

Г. Г. Субота Младеновиѣтъ актуаръ Матице Срб-
ске. Јосифъ Мойсилѣвиѣтъ докторандъ права, Бранко

Рогулић и Јованъ Вуйћ правници, Андрија Станисављевић слушаоцъ лекарства, Исо Павловић и Богданъ Космановић VIII. гим. разр. ученици, Ђуро Бастић и Прока Космановић VII. гим. раз. ученици, Васа Пушибркъ V. гим. разр. ученикъ, Александаръ Миловановић III. г. р. ученикъ, Стево Вукићевић у Вуковару. (12 ком.)

СЕНТОМАНЪ.

Г. Лаз. Михаиловић, учит., за свое предбройнике. (20 ком.)

СОМБОРЪ.

(Одъ г. проф. Н. Вукићевића.)

Србска Сомборска читаоница. Г. Г. Димит. Поповић, парохъ и намѣстникъ. Ник. Вукићевић, препаранд. проф. Г. Г. Предуготовници: Јов. Угљешинъ, Пет. Фогарашъ, Мих. Деановић, Живко Николић, Аронъ Михаиловић, Исидоръ Крецуловъ, Ђ. Павловић, Ђ. Луданъ, Ђ. Глибоньскій, Андрија Стойшинъ, Милошъ Илчачевић, Ник. Ђирић, Мих. Ковачевић. (16 ком.)

ТЕМИШВАРЪ.

Г. д-ръ Ђорђе Натошевић, ц. к. школскій саветникъ.

ХОПОВО (монастиръ).

Высокопреч. Г. Севастіянъ Илійъ, архимандритъ, ордена Франца Јосифа кавалѣръ. 5 к.

ПЕЧАТНИ ДР. ДАН. МЕДАКОВИЋА.

Израђено у књиговезници
ДРАГ. М. ПЕТКОВИЋА
БЕОГРАД VI. Адм. Булевар 88

